

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΕΣΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ: Η ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ
ΣΤΑ ΔΥΤΙΚΑ ΜΕΣΑ**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
ΧΑΛΒΑΤΖΗ ΗΛΙΑΝΑ (6442)
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΠΟΥΛΑΚΙΔΑΚΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ**

**ΚΑΣΤΟΡΙΑ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2024**

Περίληψη

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ: Η ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΑ ΔΥΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει την αντίληψη του δυτικού κόσμου – και κυρίως της Ελλάδας – ως προς τη μεγαλύτερη χώρα της Ανατολικής Ασίας, την Κίνα, αναλύοντας τις πληροφορίες που παρέχονται σε αυτόν από τα μέσα ενημέρωσης. Στόχος είναι να προβληθούν οι αδυναμίες και η μεροληψία στη δημοσιογραφική κάλυψη της χώρας, καθώς και η πιθανή σύνδεση αυτής με κάποια συγκεκριμένη πολιτική πεποίθηση ή είδος μέσου.

Η εργασία αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος είναι θεωρητικό, όπου με βάση τη βιβλιογραφία άλλων ερευνητών και συγγραφέων χτίζεται η εικόνα της μηντιακής αναπαράστασης της Κίνας όπως αυτή παρουσιάζεται από τα δυτικά μέσα, μέσα από μία ιστορική ανασκόπηση. Καταγράφονται επίσης οι ελλείψεις, οι κριτικές της, καθώς και η ενδιαφέρουσα σχέση μεταξύ κοινωνικοπολιτικών γεγονότων και αναπαράστασης στα μέσα ενημέρωσης. Μέσα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση μπορούν να αντληθούν συγκεκριμένα συμπεράσματα, όπως η μεγάλη – αλλά όχι απόλυτη επιρροή των μέσων στη δημιουργία πεποιθήσεων αλλά και η αδυναμία των ερευνητών για απόλυτα ουδέτερη καταγραφή.

Το δεύτερο μέρος παρουσιάζει μία ανάλυση περιεχομένου κατά την οποία εξετάζεται ένας αριθμός εκπροσώπων του ελληνικού ηλεκτρονικού Τύπου με διαφορετικό είδος, πολιτικό προσκλήνιο και πεποιθήσεις. Στόχος της έρευνας αποτελεί ο εντοπισμός τάσεων κατά την κάλυψη της Κίνας από τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης αλλά και η επαλήθευση ή απόρριψη των ερευνητικών υποθέσεων. Μέσα από την έρευνα προέκυψαν αποτελέσματα ιδιαίτερου επιστημονικού ενδιαφέροντος, κυρίως λόγω των αντιθέσεων που παρουσίαζαν σε σχέση με αυτά της διεθνούς βιβλιογραφίας.

Εν κατακλείδι, παρατίθενται οι δυσκολίες και οι περιορισμοί της έρευνας, τα τελικά συμπεράσματα της εργασίας, καθώς και κάποιες τελικές υποθέσεις – ερωτήματα για μελλοντικές έρευνες. Τέλος, παρατίθεται η βιβλιογραφία που συντέλεσε στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας σε μορφή American Psychology Association (APA).

Λέξεις-κλειδιά: Κίνα, Απεικόνιση, Δυτικά μέσα, Μηντιακή κάλυψη, Ανάλυση Τύπου

Abstract

THROUGH WESTERN EYES: THE DEPICTION OF CHINA IN WESTERN MEDIA

The purpose of this paper is to present the perception of the western world – and especially Greece – regarding East Asia’s largest country, China, by analyzing the information provided to it by the media. Its goal is to show the shortcomings and possible prejudice in the country’s journalistic coverage, as well as any possible connection between these and certain political alignments or types of media.

This paper is comprised of two parts. First is the theoretical part, where based on the bibliography of other researchers and writers, the mental representation of China is built, as it is seen by analyzing western media through a historical overview. Its shortcomings and criticisms are also noted, as well as the interesting connection between sociopolitical events and media representation. Through the literature review certain conclusions can be drawn, like the significant – though not absolute influence of the media in the construction of beliefs as well as the inefficiency of researchers to keep a completely neutral record.

The second part presents a content analysis during which a number of Greek online press representatives of varying type, political background and beliefs is studied. The aim of this research is to identify trends in the coverage of China by the Greek media and to verify or reject the research hypotheses. Through this research emerged results of significant scientific interest, mainly due to the contrast they presented in relation to those of the international literature.

In conclusion, the difficulties and limitations of the research are listed, as well as the final conclusions of the work and some hypotheses – questions for future research. Finally, the sources that contributed to the completion of this work are listed in the American Psychology Association (APA) format.

Keywords: China, Depiction, Western media, Media coverage, Press analysis

Πίνακας Περιεχομένων

Μέρος 1ο: Ιστορική Αναδρομή της Αναπαράστασης της Κίνας στα Δυτικά Μέσα.....	6
1.1. Εισαγωγή	6
1.3. Οι πρώτες αναπαραστάσεις της Κίνας από τους δυτικούς – Η “Χώρα των Θαυμάτων”	9
1.3.1. Τι είναι “αναπαράσταση”;	9
1.3.2. Η Κίνα μέσα από τα ταξίδια του Μάρκο Πόλο	10
1.4. Οι επαφές δύσης – Κίνας μετά την πτώση της Μογγολικής Αυτοκρατορίας	12
1.5. Η κριτική του 18ου και 19ου αιώνα	14
1.6. Ο 20ός αιώνας.....	15
1.6.1. Η Κίνα κατά την αστάθεια του 20ού αιώνα	15
1.6.2. Η στάση των ιστορικών μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο	17
1.7. Η σύγχρονη εποχή	18
1.7.1. Οι σημερινές απόψεις	18
1.7.2. Η αποτύπωση της Κίνας στα σύγχρονα δυτικά μέσα	20
1.8. Συμπεράσματα θεωρητικής επισκόπησης.....	22
Μέρος 2ο: Έρευνα, ανάλυση και κριτική της απεικόνισης της Κίνας στα κυριότερα ελληνικά ηλεκτρονικά ΜΜΕ.....	24
2.1. Εισαγωγή	24
2.2. Μεθοδολογία.....	25
2.3. Αναλυτική περιγραφή της κατηγοριοποίησης.....	26
2.4. Αποτελέσματα	28
2.5. Περιορισμοί και δυσκολίες.....	37
2.6. Τελικά Συμπεράσματα.....	38
Πηγές.....	42

Μέρος 1ο: Ιστορική Αναδρομή της Αναπαράστασης της Κίνας στα Δυτικά Μέσα

1.1. Εισαγωγή

Έχοντας σχεδόν τέσσερις χιλιάδες χρόνια καταγεγραμμένης ιστορίας, η Κίνα αποτελεί έναν από τους αρχαιότερους πολιτισμούς που έχουν καταγραφεί ποτέ αλλά και τον μόνο που επιβιώνει μέχρι σήμερα. Παρά το γεγονός αυτό, η Κίνα για πολλούς αιώνες αποτελούσε ένα μυστηριώδη τόπο για το δυτικό κόσμο, ενώ οι διάφορες επαφές μεταξύ των λαών προσλάμβαναν κατά καιρούς διαφορετικό χαρακτήρα ανάλογα με την εποχή και τις παγκόσμιες συνθήκες.

Το γεγονός αυτό βλέπουμε να αντικατοπτρίζεται συνεχώς στη μηντιακή κάλυψη της εκάστοτε εποχής. Από τα ταξίδια του Μάρκο Πόλο, όπου οι καταγραφές σε βιβλία αποτελούσαν τη μόνη πηγή ενημέρωσης του μέσου ανθρώπου, μέχρι και την πολύπλευρη κάλυψη της σημερινής εποχής που περιλαμβάνει τηλεοπτικά, ραδιοφωνικά, έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα – είναι δύσκολο να διαπιστωθεί κατά πόσο τα μέσα ενημέρωσης σχηματίζουν τις επικρατέστερες απόψεις ή το αντίθετο. Στην περίπτωση της κάλυψης της Κίνας, παρατηρούμε πως για το μεγαλύτερο μέρος της καταγεγραμμένης ιστορίας κυριαρχούσε η ιδέα μίας εξωτικής, μυστηριώδους, διαφορετικής από κάθε άποψη χώρας στο δυτικό κόσμο. Ανάλογα με την εποχή, τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούσαν να λάβουν σαγηνευτικό ή απειλητικό χαρακτήρα.

Ακόμα και στις περιπτώσεις που η διαφορετικότητα δε συνεπάγεται απαραίτητα την αντιπαλότητα, μπορούμε να παρατηρήσουμε άλλα φαινόμενα στην απεικόνιση της Κίνας από τους δυτικούς λαούς που δεν καταφέρνουν παρά να αμβλύνουν τις διαφορές στην κουλτούρα. Ένα παράδειγμα είναι η εποχή των Ευρωπαίων ταξιδιωτών Μάρκο Πόλο και Βάσκο ντα Γκάμα, όταν η Κίνα αποτέλεσε πόλο έλξης και στοιχείο θαυμασμού για τους δυτικούς λαούς. Τότε η γεωγραφική θέση προσέφερε ευκαιρίες για την ανάπτυξη εμπορίου εξωτικών αγαθών, των οποίων η προμήθεια από εναλλακτικούς προορισμούς ήταν από δυσχερής έως αδύνατη. Η – παράλληλη με το εμπόριο – ανταλλαγή πνευματικών και ιδεολογικών αγαθών που φανέρωναν τις σχετικές διαφορές αποτελούσε επίσης τροφή για σκέψη για τους αρχαίους δυτικούς φιλοσόφους, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τα ξενόφερτα στοιχεία για να εκλογικεύσουν τη σχέση του ανθρώπου

με τη θρησκεία και την κοινωνία. Παρ' όλα αυτά, οι δυτικοί δεν μπορούσαν παρά να εξετάσουν την Κίνα μέσα από μία ευρω-κεντρική οπτική¹. Ένα είδος πρώιμης μηντιακής κάλυψης του φαινομένου αυτού μπορεί να βρεθεί μέσα από τα βιβλία του Μάρκο Πόλο, στο οποίο φαίνονται ξεκάθαρα οι επευφημίες και οι κριτικές ενός δυτικού προς τη χώρα.

Φυσικά, οι αντιλήψεις αυτές δεν ήταν σταθερές ή αμερόληπτες. Οι σχετιζόμενες με συμφέροντα εχθροπραξίες και η αλλαγή στις αξίες που εκτιμούν οι λαοί είναι κάποιιοι βασικοί λόγοι για τους οποίους οι σχέσεις μεταξύ της Κίνας και του δυτικού κόσμου δεν ήταν πάντα φιλικές. Ιστορικά γεγονότα, όπως η υιοθέτηση (ή ίσως επιβολή) του Κομμουνισμού στην Κίνα το 20ο αιώνα οδήγησαν τις περισσότερες δυτικές χώρες να στραφούν εναντίον της και να τη δουν ως ιδεολογικό εχθρό. Αντίστοιχα, τα μέσα ενημέρωσης προσαρμόστηκαν στις πεποιθήσεις της εποχής. Η κάλυψη της Κίνας έτεινε να είναι αρνητική και επικριτική. Εμφανίστηκαν φηγούρες της ποπ κουλτούρας που προήγαγαν κινεζικά στερεότυπα, ενώ οι προσπάθειες από δημοσιογράφους ή παραγωγούς ντοκιμαντέρ για μία πιο φιλική απεικόνιση της Κίνας αντιμετώπισαν περιφρόνηση και βαριά κριτική.

Οι συναναστροφές και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των πολιτισμών ήταν πάντα σύνθετες και αδύνατο να κατανοηθούν πλήρως χωρίς το γενικό πλαίσιο της εκάστοτε εποχής. Έτσι, στο θεωρητικό μέρος της εργασίας παρουσιάζονται ιστορικά γεγονότα παράλληλα με τις διάφορες απεικονίσεις της Κίνας από τα δυτικά μέσα. Μελετώνται εις βάθος οι “πρώτες εντυπώσεις” των δύο λαών, οι προσπάθειες εκ μέρους του δυτικού πολιτισμού να κατανοήσουν ή να προσδώσουν νόημα στην κινεζική κουλτούρα όπως φαίνεται μέσα από τα πολυμέσα και κατόπιν η εξέλιξη των σχέσεων αυτών έως τη σύγχρονη πραγματικότητα. Επιχειρείται επίσης να αποδειχθεί μέσα από παραδείγματα η θεωρία ότι: “Τα μέσα ενημέρωσης, τα οποία είναι μπλεγμένα πλέον με το οικονομικό και πολιτικό σύστημα ενός έθνους, δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα με απλό και αδιαφανή τρόπο” (Wang, 2018).

1.2. Οι πρώτες καταγεγραμμένες επαφές της Κίνας με τη Δύση

¹ Ο Ευρω-κεντρισμός (Eurocentrism) περιγράφει τη νοοτροπία της καθιέρωσης του ευρωπαϊκού πολιτισμού ως μοναδικό μέτρο σύγκρισης, με το οποίο εξετάζονται στοιχεία άλλων πολιτισμών (Aschroft et al., 2007, Joseph et al., 1990 όπως φαίνονται μέσα από τον Wang, 2018).

Αν και σήμερα φαίνεται να έχει επικρατήσει η άποψη ότι η επαφή της Κίνας με το δυτικό κόσμο ξεκίνησε με τα ταξίδια του Μάρκο Πόλο, η πραγματικότητα είναι αρκετά διαφορετική. Τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως στοιχεία τα οποία υποδεικνύουν ότι, παρά τις εκτενείς γεωγραφικές αποστάσεις, η Κίνα είχε δεχθεί επιρροές από διάφορους αρχαίους δυτικούς πολιτισμούς αποδεικνύοντας έτσι ότι πρέπει να υπήρχαν κάποιες – έστω και περιορισμένες – επαφές με αυτούς.

Σύμφωνα με άρθρο του BBC το 2016 (“Western Contact with China Began Long before Marco Polo, Experts Say,” 2016), οι διαπολιτισμικές επαφές μπορεί να προηγούνταν των αντίστοιχων ευρωπαϊκών κατά έως και χίλια πεντακόσια χρόνια. Ως αποδείξεις χρησιμοποιούνται τα έργα αρχαίων Κινέζων ιστορικών στα οποία καταγράφονται επαφές με απεσταλμένους πιθανόν προερχόμενους από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, αρχαιοελληνικές τεχνικές γλυπτικής που παρατηρήθηκαν σε αγάλματα (μη χαρακτηριστικές των Κινεζικών αγαλματιδίων της εποχής), ακόμα και στοιχεία DNA τα οποία φέρουν ευρωπαϊκά χαρακτηριστικά και υποστηρίζουν την ύπαρξη αποίκων ευρωπαϊκής καταγωγής την εποχή του Πρώτου Αυτοκράτορα της Κίνας.

Από τα ευρήματα αυτά μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι αρχαίοι λαοί όχι μόνο κατάφεραν να επιτύχουν τη διαπολιτισμική επικοινωνία, αλλά πιθανόν να διατηρούσαν φιλικές σχέσεις – κάτι που διαπιστώνεται από την ανταλλαγή πολιτιστικών χαρακτηριστικών και την πιθανή στενή συνύπαρξη.

Η συνήθης παρεξήγηση ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι τα στοιχεία αυτά αποτελούν σχετικά πρόσφατες ανακαλύψεις και φυσικά στο γεγονός ότι τα ταξίδια του Μάρκο Πόλο είναι πολύ πιο ξεκάθαρα καταγεγραμμένα και αποτυπωμένα στην ιστορία. Η πρώτη καταγεγραμμένη επαφή μεταξύ της Κίνας και των εξερευνητών υπό την ηγεσία του Μάρκο Πόλο τοποθετείται χρονολογικά στον 13ο αιώνα π.Χ. και αποτελεί τον κύριο επιδραστικό παράγοντα στη διαμόρφωση των απόψεων των δυτικών ως προς την Κίνα για πολλούς αιώνες.

1.3. Οι πρώτες αναπαραστάσεις της Κίνας από τους δυτικούς – Η “Χώρα των Θαυμάτων”

1.3.1. Τι είναι “αναπαράσταση”;

Από τις πρώτες επαφές της Δύσης με την Κίνα, οι δύο λαοί έχουν σχηματίσει συγκεκριμένες απόψεις ο ένας για τον άλλο. Οι απόψεις αυτές είναι μεταβαλλόμενες ανάλογα με το χρόνο, τις εσωτερικευμένες αξίες και τα ιδανικά κάθε πολιτισμού, το εσωτερικό περιβάλλον κάθε κοινωνίας (όπως οικονομική σταθερότητα, πολιτικό καθεστώς κ.α.) και το εξωτερικό περιβάλλον που είναι ανεξάρτητο της ίδιας της κοινωνίας (όπως εχθρικές ή φιλικές σχέσεις μεταξύ κρατών). Σύμφωνα με τον Wang, 2018: “Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που είναι εμπλεκόμενα με το σημερινό οικονομικό και πολιτικό σύστημα ενός έθνους, δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα με απλό και διαφανή τρόπο”. Ακόμα, όταν ένα άτομο ή μέσο παρουσιάζει ένα γεγονός, συνειδητά ή ασυνειδητά παραποιεί την “αλήθεια” του, μέσω της έμφασης ή της παράλειψης οποιουδήποτε στοιχείου (Entman, 1993 όπως φαίνεται σε Wang, 2018). Όταν μια γενικευμένη άποψη ενός λαού ή ενός μεμονωμένου ατόμου καταγράφεται μέσα από ένα ιστορικό έργο, μία εξιστόρηση, ένα κομμάτι τέχνης, μας δίνει την αναπαριστώμενη ιδέα της άποψης αυτής.

Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό να καταστεί σαφές ότι η “αναπαράσταση” δεν μπορεί να υπάρξει από μόνη της, ούτε απεικονίζει ποτέ την αντικειμενική αλήθεια. Στην πραγματικότητα κάθε είδους αναπαράσταση περιέχει προκαταλήψεις του δημιουργού της. Για παράδειγμα, κάθε ιστορική καταγραφή ενός γεγονότος μπορεί να φέρει στοιχεία του ιστοριογράφου, ο οποίος πιθανόν επηρεάζεται από τις αρχές και τους νόμους της κοινωνίας στην οποία γεννήθηκε, τα προσωπικά του βιώματα, τις προσωπικές του αξίες ή και τα έργα προηγούμενων ιστοριογράφων. (Pan, 2012)

Τα τελευταίους αιώνες στο πεδίο της ιστοριογραφίας έχουν γίνει προσπάθειες για μεγαλύτερη κατανόηση του γεγονότος αυτού με στόχο να εντοπιστούν τέτοιας φύσης “παραπτώματα” σε παλαιότερες ιστορικές καταγραφές, αλλά και να επιτευχθεί μεγαλύτερη αντικειμενικότητα κατά την καταγραφή μελλοντικών ιστορικών έργων. Ωστόσο είναι κοινώς αποδεκτό ότι κατά την καταγραφή – ή την αναπαράσταση – γεγονότων η απόλυτη αντικειμενικότητα δεν μπορεί να επιτευχθεί (Martinez-Robles, 2008).

Μελετώντας ιστορικά έργα από το 13ο αιώνα μ.Χ. μέχρι και τον 20ο αιώνα – αν όχι μέχρι και σήμερα – τα οποία πραγματεύονται τις σχέσεις μεταξύ της Κίνας και της Δύσης, το φαινόμενο αυτό γίνεται πιο φανερό. Οι μεροληπτικές απόψεις των ιστοριογράφων, οι οποίοι κλίνουν είτε προς τον υπερβολικό ενθουσιασμό και την παρουσίαση της Κίνας ως “παράδεισου”, είτε προς την υπερβολική αρνητικότητα και την απεικόνισή της ως “οπισθοδρομικής” πραγματοποιούνται πάντα μέσα από την οπτική ενός “δυτικού”. Τα έργα αυτά, μέσα από τις επευφημίες ή την κριτική που ασκούν στην ξένη επικράτεια συχνά μαρτυρούν περισσότερα για τις αξίες, ανησυχίες ή επιθυμίες των δημιουργών τους, παρά για την ίδια την Κίνα (Long, 2022). Στην ιστορική ανάλυση που ακολουθεί, παρατηρείται ότι καμία ιστορική περίοδος δεν καταφέρνει να απαλλαγεί από το συγκεκριμένο πρόβλημα.

1.3.2. Η Κίνα μέσα από τα ταξίδια του Μάρκο Πόλο

Οι πρώτες αναπαραστάσεις της Κίνας στο Δυτικό κόσμο, οι οποίες έχουν καταγραφεί και επιβιώνουν μέχρι και σήμερα, είναι αυτές των ταξιδιών του Μάρκο Πόλο, του Βενετού εμπόρου-εξερευνητή που διέσχισε την Ασία το 13ο αιώνα. Μέσα από τις εμπειρίες των ταξιδιωτών, οι οποίες μεταφέρθηκαν από αυτούς στις πατρίδες τους, σχηματίστηκαν απόψεις οι οποίες θα παρέμεναν αναλλοίωτες για πολύ καιρό: η Κίνα παρουσιαζόταν ως ένα εξωτικό, μυστηριώδες μέρος, με σπουδαίο πολιτισμό και πλούσια γη. Η ελκυστικότητά της βασιζόταν στη φημολογούμενη δικαιοσύνη των ηγετών, στη μαγευτική ομορφιά της φύσης αλλά και των κτισμάτων της, καθώς και στην αφθονία προϊόντων μεγάλης αξίας, όπως χρυσός, μπαχαρικά και μετάξι (Martinez-Robles, 2008).

Με περισσότερη λεπτομέρεια μπορούμε να βρούμε τα στοιχεία αυτά αποτυπωμένα στη συλλογή “Το Βιβλίο των Θαυμάτων του Κόσμου” (αλλιώς: “Τα Ταξίδια του Μάρκο Πόλο”), μία σειρά συγγραμμάτων που γράφτηκε το 13ο αιώνα από τον Ρουσιτισέλο ντα Πίζα. Σε αυτά αποτυπώνονται οι εμπειρίες των ταξιδιωτών από τη Μέση Ανατολή μέχρι το Βορρά, μέσα από περιγραφές του ίδιου του Μάρκο Πόλο.

Το δεύτερο από τη σειρά των βιβλίων περιγράφει τη διαδρομή των ταξιδιωτών καθώς διέσχισαν την Κίνα. Η καθιέρωση της εικόνας μίας πλούσιας, δίκαιης και μυστηριώδους Κίνας μπορεί να θεωρηθεί φυσικό επακόλουθο των σκέψεων που μετέφερε ο ίδιος ο

Μάρκο Πόλο, και οι σκέψεις αυτές γίνονται φανερές σε διάφορα σημεία του συγγράμματος.

Για παράδειγμα, στο κεφάλαιο XXXIII (The Travels of Marco Polo, Te Venetian: the translation of Marsden revised, with a selection of his notes, 1854, σελ. 247), ο συγγραφέας αναφέρει χαρακτηριστικά: “The country produces in great abundance, silk, ginger, galangal, 2 spikenard, and many drugs that are nearly unknown in our part of the world.” (“Η χώρα παράγει σε μεγάλη ποσότητα μετάξι, πιπερόριζα, γαλανγκάλ, 2 νάρδους και πολλά φάρμακα που είναι σχεδόν άγνωστα στη δική μας πλευρά του κόσμου.”), τονίζοντας την αφθονία σε αγαθά των περιοχών της χώρας που επισκέπτεται. Στο κεφάλαιο XXXIV (ο.π., σελ. 249), αναφέρει: “All species of provisions are in abundance, and to be procured at a moderate price.” (“Όλων των ειδών οι προμήθειες βρίσκονται σε αφθονία, και μπορεί να τα προμηθευτεί κανείς σε προσιτή τιμή”).

Στο ίδιο κεφάλαιο σχολιάζει το χώρο του παλατιού και τον κυβερνήτη της επικράτειας ως εξής: “...In its centre is this spacious palace, which, for symmetry and beauty, cannot be surpassed. It contains many halls and chambers, ornamented with paintings in gold and the finest azure, as well as with great profusion of marble. Mangalu, pursuing the footsteps of his father, governs his principality with strict equity, and is beloved by his people.” (“...Στο κέντρο του βρίσκεται αυτό το ευρύχωρο παλάτι, το οποίο σε συμμετρία και ομορφιά δεν μπορεί να ξεπεραστεί. Περιλαμβάνει πολλές αίθουσες και θαλάμους, διακοσμημένους με πίνακες σε χρυσό και στο πιο όμορφο γαλάζιο, καθώς και με μεγάλη αφθονία μαρμάρου. Ο Μάνγκαλου, βαδίζοντας στα βήματα του πατέρα του, κυβερνά το πριγκιπάτο του με αυστηρή ισότητα, και είναι αγαπητός στο λαό”). Όπως και σε πολλά άλλα αποσπάσματα του βιβλίου, ο συγγραφέας φαίνεται να επευφημεί τον τρόπο που οι τοπικοί άρχοντες της Κίνας ασκούσαν την εξουσία τους. Ακόμα, περιγράφει με δέος την αρχιτεκτονική και τη διακόσμηση των βασιλικών κτισμάτων.

Βέβαια, δεν μπορούν να παραληφθούν και οι αρνητικοί σχολιασμοί που υπάρχουν αποτυπωμένοι στο βιβλίο. Για παράδειγμα, στο κεφάλαιο XXXVIII (ο.π., σελ. 258) βρίσκεται το παράθεμα: “The inhabitants of this district are in the shameful and odious habit of considering it no mark of disgrace that those who travel through the country should have connexion with their wives, daughters, or sisters; but, on the contrary, when strangers arrive, each householder endeavours to conduct one of them home with him,

and, giving up all the females of the family to him, leaves him in the situation of master of the house, and takes his departure. And while the stranger is in the house, he places a signal at the window, as his hat or some other thing; and as long as this signal is seen in the house, the husband remains absent. And this custom prevails throughout that province. This they do in honour of their idols, believing that by such acts of kindness and hospitality to travellers a blessing is obtained, and that they shall be rewarded with a plentiful supply of the fruits of the earth.” (“Οι κάτοικοι αυτής της συνοικίας έχουν την ντροπιαστική και απεχθή συνήθεια να πιστεύουν ότι δεν αποτελεί σημάδι ντροπής ότι όσοι ταξιδεύουν μέσα από τη χώρα θα πρέπει να συνδέονται με τις συζύγους τους, τις κόρες ή τις αδερφές, αλλά, αντιθέτως, όταν καταφθάνουν ξένοι, κάθε νοικοκύρης επιδιώκει να τον οδηγήσει στο σπίτι του μαζί του, και, παραδίδοντας όλα τα θηλυκά της οικογένειας σε αυτόν, τον αφήνει στην κατάσταση του αφέντη του σπιτιού, και αναχωρεί. Καθόσον ο ξένος είναι στο σπίτι, τοποθετεί ένα σήμα στο παράθυρο, όπως το καπέλο του ή κάποιο άλλο αντικείμενο, και για όσο το σήμα φαίνεται στο σπίτι, ο σύζυγος παραμένει απών. Και αυτό το έθιμο επικρατεί σε όλη εκείνη την επαρχία. Αυτό το κάνουν προς τιμήν των ειδώλων τους, πιστεύοντας ότι με τέτοιες πράξεις καλοσύνης και φιλοξενίας στους ταξιδιώτες αποκτούν ευλογία, και ότι θα επιβραβευτούν με άφθονη προσφορά από τους καρπούς της γης.”). Με τη χρήση σκληρών λέξεων, όπως *shameful-ντροπιαστική* και *odious-απεχθής* για να περιγράψει την – ξένη για το δυτικό πολιτισμό από τον οποίο προέρχεται – νοοτροπία φιλοξενίας των ντόπιων, ο συγγραφέας την απορρίπτει. Ακόμα, στο κεφάλαιο XLI (σελ. 271) γράφει: “And thus do the demons sport with the blindness of these deluded and wretched people.” (“Κι έτσι οι δαίμονες παίζουν με την τύφλωση αυτών των πλανεμένων και άθλιων ανθρώπων.”), αναφερόμενος στις πρακτικές των Μάγων/Σαμάνων που καλούνται να τελέσουν θυσίες για την ίαση των αριστοκρατών αρρώστων στις πόλεις Kaindu, Vochang, Yachi, και γενικά στην περιοχή του Kardandan.

1.4. Οι επαφές δύσης – Κίνας μετά την πτώση της Μογγολικής Αυτοκρατορίας

Εξαιτίας της πτώσης της Μογγολικής Αυτοκρατορίας, οι αλληλεπιδράσεις των ευρωπαϊκών λαών με την ανατολική Ασία περιορίστηκαν για τους επόμενους αιώνες. Το 16ο αιώνα οι λαοί ξεκίνησαν να ξαναχτίζουν σχέσεις, και σιγά σιγά το εμπόριο μεταξύ

τους αναπτύχθηκε. Τότε ήταν που χριστιανοί ιεραπόστολοι ξεκίνησαν να ταξιδεύουν στη μακρινή χώρα με στόχο να διαδώσουν το μήνυμα της πίστης τους στο λαό της. Όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων, οι ιεραπόστολοι ήταν αυτοί που έπαιξαν το σπουδαιότερο ίσως ρόλο στην καταγραφή της Κίνας από τη δυτική οπτική την εποχή εκείνη. Πολλά από τα γραπτά που επιβιώνουν μέχρι σήμερα περιέχουν σημαντικές ιστορικές πληροφορίες, από είδη ρουχισμού μέχρι μεταφρασμένα κινεζικά συγγράμματα (Martinez-Robles, 2008).

Ακόμα, χάρη στους ιεραπόστολους του 16ου αιώνα πραγματοποιήθηκαν σημαντικές πολιτισμικές ανταλλαγές μεταξύ των λαών. Στην προσπάθειά τους να προσεγγίσουν φιλικά τον κινεζικό λαό ώστε να περάσουν το μήνυμα που ήθελαν, οι ιεραπόστολοι χρειάστηκε να υιοθετήσουν πολλούς τομείς της κινεζικής κουλτούρας, όπως τον τρόπο ντυσίματος, τη γλώσσα και τις συνήθειες. Θέλοντας να προβάλλουν τα θετικά στοιχεία των πατρίδων τους, πολλοί ιεραπόστολοι μετέφεραν τις τέχνες, τις επιστήμες και τις αξίες τους σε Κινέζους διανοούμενους. Έτσι, η Κίνα αποκτούσε μία θετική εικόνα για τους δυτικούς λαούς.

Την εποχή εκείνη όμως ο σεβασμός ήταν αμοιβαίος. Οι ταξιδιώτες που επέστρεφαν από τα ταξίδια τους στην ανατολική Ασία χαρακτήριζαν την Κίνα ως φιλόξενη, πλούσια και σοφή χώρα. Ο θαυμασμός προερχόταν κυρίως από δυτικούς διανοούμενους, οι οποίοι έβρισκαν “αναζωογονητικές” τις ιδέες της αρχαίας κινεζικής φιλοσοφίας, η οποία παρέμενε ανέγγιχτη από την επιρροή του χριστιανισμού. Ο Κομφουκιανισμός ήταν μία από τις μορφές κινεζικής φιλοσοφίας που είχαν τη μεγαλύτερη απήχηση τον 17ο αιώνα.

Από το 17ο μέχρι και τις αρχές του 18ου αιώνα, ο θαυμασμός για την Κίνα συνέχισε να αγγίζει και πάλι τα όρια της Κινοφιλίας. Δυτικοί φιλόσοφοι και διανοούμενοι κήρυτταν την ανωτερότητα του κινεζικού πολιτισμού με δέος που άγγιζε τα όρια της λατρείας. Κυριαρχούσε η ιδέα ενός εξιδανικευμένου πολιτικού συστήματος στο οποίο όποιος “βασίλευε” είχε κερδίσει τη θέση του χάρη στις ικανότητες ηγεσίας και τον πνευματικό του πλούτο. Ακόμα, το εκπαιδευτικό σύστημα θεωρούνταν “αλάνθαστο”, κάτι που αποδεικνυόταν εκ των υστέρων από τον μεγάλο βαθμό υπακοής των πολιτών στους νόμους. Σπουδαίοι διανοούμενοι, τα ονόματα των οποίων αντηχούν ακόμα στις μέρες μας (όπως ο Βολτέρος και ο Ρουσό) έχουν γράψει συγγράμματα στα οποία υποστηρίζουν τη σπουδαιότητα του κινεζικού πολιτισμού (Martinez-Robles, 2008).

Εξαίρεση στον κανόνα φαίνεται να αποτελεί η Βρετανία του 18ου αιώνα. Σε επιστημονικό του άρθρο, ο Yangyang Long αναλύει τις απόψεις της ελίτ της Βρετανίας, μιας αυτοκρατορίας που αποκτούσε όλο και μεγαλύτερη οικονομική και στρατιωτική δύναμη, όπως αυτές διαφαίνονταν μέσα από το σύγγραμμα “The Farther Adventures of Robinson Crusoe” του Daniel Defoe. Ο Long υποστηρίζει ότι το έργο που δημοσιεύτηκε το 1917 αντικατοπτρίζει τις απόψεις μιας κοινωνίας βασισμένης στο μιλιταρισμό και την αποικιοκρατία. Μελετώντας το σύγγραμμα διαπιστώνει ότι οι χαρακτηρισμοί του φανταστικού πρωταγωνιστή-ταξιδιώτη προς τον κινεζικό λαό είναι εξαιρετικά αρνητικοί. Δίνει ιδιαίτερη προσοχή σε χωρία που παρουσιάζουν τον πληθυσμό ως αμόρφωτο, παγανιστικό και μίζερο, τη δε χώρα ως οικονομικά και στρατιωτικά αδύναμη. Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι απόψεις ήταν χαρακτηριστικές της εποχής του Defoe και επιχειρούν να δικαιολογήσουν τις αποικιοκρατικές πρακτικές της Βρετανικής Αυτοκρατορίας ως “λυτρωτικές”. (Long, 2022)

1.5. Η κριτική του 18ου και 19ου αιώνα

Το τοπίο αλλάζει σταδιακά στα μέσα του 18ου αιώνα. Στη Δύση αρχίζουν να αναπτύσσονται καινούρια ιδανικά, με κυρίαρχες τις ιδέες της προοδευτικότητας και της εξέλιξης. Κατά συνέπεια, η σταθερότητα της Κίνας στο χρόνο φαντάζει όλο και λιγότερο ως χαρακτηριστικό που να είναι άξιο θαυμασμού. Η εικόνα που είχε διατηρηθεί αναλλοίωτη από την εποχή του Μάρκο Πόλο χάνει τη γοητεία της. Οι διανοούμενοι που εξυμνούσαν την Κίνα για την πολιτική και κοινωνική της σταθερότητα επισκιάζονται από αυτούς που την κατηγορούν ως οπισθοδρομική και ανίκανη να ακολουθήσει την εξελικτική πορεία των δυτικών κοινωνιών. Η τάση αυτή διήρκησε μέχρι και τα τέλη του 19ου αιώνα (Martinez-Robles, 2008).

Αυτός ο “δυτικοκεντρικός” τρόπος σκέψης μπορεί να παρατηρηθεί πιο έντονα στα συγγράμματα του Hegel, ο οποίος κατηγόρησε την Κίνα ότι δεν έχει ιστορία και αρνείται να εξελιχθεί (Cao, 2014) και του Καρλ Μαρξ, επηρεασμένου από τον πρώτο (Martinez-Robles, 2008).

Με τον ερχομό του 20ου αιώνα, η – μάλλον άδικη – κριτική προς την Κίνα υποχωρεί. Παρά το γεγονός αυτό, η σύγκριση της Κίνας με την πορεία του δυτικού πολιτισμού είναι αναπόφευκτη για τους ιστορικούς της εποχής. Η έλλειψη μίας Βιομηχανικής

Επανάστασης αντίστοιχης με αυτής της Ευρώπης προκαλεί την κριτική των δυτικών κοινωνικών αναλυτών (Martinez-Robles, 2008). Βέβαια, παρά τις διαμαρτυρίες των δυτικού κόσμου για μία “αποξενωμένη” και “απαρχαιωμένη” Κίνα, αξίζει να σημειωθεί ότι η Κίνα αποδείχτηκε η τελευταία χώρα που παρέμενε ανέγγιχτη και ανεξάρτητη, οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά από τη Δύση (Cao, 2014).

1.6. Ο 20ός αιώνας

1.6.1. Η Κίνα κατά την αστάθεια του 20ού αιώνα

Ακολουθώντας το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην Κίνα ξεσπούν ταραχές. Η χώρα γρήγορα βυθίζεται σε εμφύλιο πόλεμο. Οι συγκρούσεις συνεχίζονται μέχρι τα τέλη του 1949, οπότε και – προς απογοήτευση των δυτικών δυνάμεων – το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας αναλαμβάνει τον έλεγχο. Έτσι, καθώς η χώρα προσπαθεί να ανακάμψει από τις απώλειες και την εξαθλίωση που ο εμφύλιος επέφερε, οι απόψεις των δυτικών παραμένουν επιφυλακτικές και υποτιμητικές (Martinez-Robles, 2008). Σύμφωνα με τον Qing Ciao (Shi-xu, 2007) “Ένας πολιτισμός ήδη σκεπασμένος από τη μυστηριώδη και “ξένη” κουλτούρα του, τώρα αποκτάει το χαρακτηριστικό της αποξένωσης ενός ιδεολογικού εχθρού”. Η Κίνα δεν αποτελεί παρά ακόμα έναν ιδεολογικό εχθρό και επιμένει να απομονώνεται από τον υπόλοιπο κόσμο.

Τα δυτικά μέσα δεν αργούν να λειτουργήσουν ως “καθρέπτης” των αντιλήψεων αυτών. Έτσι, την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου δημιουργείται ο χαρακτήρας του *Dr. Fu Manchu* από το Βρετανό συγγραφέα Sax Rohmer (ή Arthur Sarsfield Ward), ένας “υπερκακός” ο οποίος στη συνέχεια απέκτησε πρωταγωνιστικό ρόλο σε βιβλία, ταινίες, κόμικ και άλλα είδη “ποπ” κουλτούρας της εποχής. Τα χαρακτηριστικά του ήταν η μοχθηρία, η εγκληματικότητα και η μεγαλομανία (French, 2014). Ο χαρακτήρας κατηγορείται ότι πρόβαλλε αρνητικά κινεζικά στερεότυπα και ως αποτέλεσμα απεικόνιζε την Κίνα ως “σατανικό εχθρό” των δυτικών πολιτών (Long, 2022).

Ακόμα και πριν το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, στις αγγλόφωνες δυτικές περιοχές είχε ξεκινήσει να εξαπλώνεται η φράση “yellow peril” (“κίτρινη απειλή”) (Long, 2022). Η φράση αυτή υποδηλώνει φόβο, επιφύλαξη αλλά και ρατσιστικές αντιλήψεις της δύσης προς τους ασιατικούς λαούς και την ίδια την Κίνα. Άλλοι

χαρακτηρισμοί που δόθηκαν στην Κίνα είναι επίσης “Κόκκινη Απειλή” και “Κοιμώμενος Γίγαντας”. (Pan, 2012)

Η στάση αυτή ωστόσο δε διατηρείται για πολύ, καθώς η Κίνα επιχειρεί κατά το διάστημα 1970 με 1980 να ανακάμψει, αργά αλλά σταθερά, από την οικονομική και πολιτική αστάθεια των τελευταίων δεκαετιών. Μάλιστα, η χώρα (παρά την κομμουνιστική της ταυτότητα) δείχνει να υιοθετεί περισσότερο καπιταλιστικές τακτικές για την ανάπτυξή της. Στα μάτια πολλών δυτικών χωρών πρόκειται για μία χώρα η οποία “οδεύει προς τον καπιταλισμό” και αποτελεί παράδειγμα της υπεροχής του οικονομικού συστήματος απέναντι στον κομμουνισμό. Ως αποτέλεσμα, η εικόνα που σχηματίζεται πλέον για την Κίνα είναι προφανώς πιο θετική (Cao, 2014).

Για μία ακόμη φορά η τάση αυτή καθρεπτίζεται στις αναπαραστάσεις της Κίνας στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Κατά τη μελέτη της πάνω στα ντοκιμαντέρ δυτικών παραγωγών με θέμα την Κίνα, η Gina Plana Espinet παρατηρεί την αύξηση των “συμπονετικών” έργων προς την Κίνα, όπως το *Daily Life in China's Commutes* (1975) των Gael Donahy και Michael Chanan. Σύμφωνα με αυτή, το έργο παρουσιάζει τα θετικά στοιχεία της Κινεζικής κοινωνίας, αντιπαραβάλλοντάς τα με τα στοιχεία του σταλινικού σοσιαλισμού και επικρίνοντας τον τελευταίο. Αξιοσημείωτη είναι και η τάση στα μέσα της δεκαετίας του 1980, όταν και επιχειρείται να αναδειχθεί η πιο ανθρώπινη πλευρά των κινεζικού λαού εστιάζοντας στην καθημερινότητα κοινών πολιτών (λ.χ. το ντοκιμαντέρ *Heart of the Dragon* (1983)) (Espinete, 2014).

Φυσικά η αντιπαλότητα προς τον κομμουνισμό δεν έπαψε να υπάρχει. Πολλά από τα ντοκιμαντέρ ή και άλλα μέσα της εποχής που εξέφραζαν φιλική διάθεση προς την Κίνα χαρακτηρίστηκαν “ψευδή” ή “προπαγανδιστικά” από δημοσιογράφους και σχολιαστές (Espinete, 2014). Όπως σημειώνουν οι Willnat και Luo, διάφορες έρευνες επί της δημοσιογραφίας με θέμα την Κίνα κατά την περίοδο 1949 μέχρι και 1993 διαπίστωσαν ότι τα νέα που παρουσιάζονταν στους δυτικούς καταναλωτές περιείχαν κυρίως αρνητικά θέματα, όπως καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, βίαιες ή όχι κρίσεις και δυσλειτουργικά κοινωνικά γεγονότα. Αξίζει να σημειωθεί επίσης και η προκατάληψη στην κάλυψη, η οποία πιθανώς οφείλεται στη διαφορά του κοινωνικού συστήματος: χαρακτηριστική περίπτωση αυτή της κάλυψης εκ μέρους των ΗΠΑ δύο παρόμοιων διαδηλώσεων, της διαδήλωσης στο Kwangju της Νότιας Κορέας το 1980 και της

Tiananmen το 1989. Στην πρώτη περίπτωση, οι πράξεις της κορεάτικης κυβέρνησης δικαιολογήθηκαν έως ένα βαθμό, ενώ στη δεύτερη η κινεζική κυβέρνηση κατηγορήθηκε για βίαιες και καταπιεστικές τακτικές εις βάρος αθώων (Willnat & Luo, 2011).

Οι εχθρικές σχέσεις κορυφώνονται με τη διάλυση της σοβιετικής ένωσης το 1990. Η ιστορία τότε βρίσκει την Κίνα απομονωμένη, καθώς είναι πλέον η τελευταία χώρα που επιμένει στην υιοθέτηση του κομμουνιστικού μοντέλου. Όπως είναι φυσικό, οι δυτικοί λαοί δεν τρέφουν ιδιαίτερα θετικά συναισθήματα ως προς το γεγονός αυτό – με τον αφανισμό της σοβιετικής απειλής, όμως, το σύστημα της Κίνας δεν αποτελεί πλέον άμεσο λόγο ανησυχίας. Μάλλον ενισχύει τις παλαιότερες προσλήψεις της χώρας ως “οπισθοδρομικής” και “αντίθετης στην αλλαγή” (Martinez-Robles, 2008).

Με την έλευση της δεκαετίας του '90 αλλάζουν και οι τηλεοπτικές τάσεις ως προς την κάλυψη της κινεζικής πραγματικότητας. Η προσπάθεια για κατανόηση και η συμπόνια στα ντοκιμαντέρ αντικαταστάθηκαν από την απόπειρα να “ξεσκεπαστούν” ανήθικες και βάνουσες πράξεις που λαμβάνουν χώρα εντός της κινεζικής επικράτειας. Σκληρή κριτική αποδίδεται στην κυβέρνηση (Espineta, 2014).

1.6.2. Η στάση των ιστορικών μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου σηματοδοτεί την άνοδο νέων μορφών ιστοριογραφίας, στις οποίες κυριαρχούν ο επαγγελματισμός και η ουδετερότητα. Η ιστοριογραφία δεν είναι πλέον καθήκον των ταξιδιωτών και των ιεραποστόλων, αλλά αποτελεί επιστήμη η οποία απαιτεί εκπαίδευση και διδάσκεται σε σχολές και Πανεπιστήμια.

Σύμφωνα με την έρευνα του Martinez-Robles, η μεγαλύτερη αλλαγή έρχεται μετά το 1970. Οι μελετητές της παλαιότερης ιστοριογραφίας της Κίνας αντιδρούν τόσο ως προς τις μεθόδους καταγραφής των ιστορικών γεγονότων, όσο και προς τα ίδια τα ιστορικά γεγονότα και τις νοοτροπίες που τα προκάλεσαν. Έτσι, υπερασπίζονται την “ανεξαρτησία” της Κίνας ως προς την ίδια την ιστορική της εξέλιξη, καταδικάζοντας παλαιότερες ιδέες που ερμήνευαν κάθε είδους εξέλιξη ως αντίδραση στις δυτικές επιρροές. Ακόμα, εναντιώνονται κάθετα στον επεκτατισμό και όσους ιστορικούς επέλεξαν να τον δικαιολογήσουν.

Ίσως η πιο σημαντική εξέλιξη της ιστοριογραφίας αυτής της εποχής αποτελεί ο διαχωρισμός του “γεγονότος” από την πραγματικότητα. Οι δύο έννοιες σταματάνε πλέον να θεωρούνται αλληλένδετες – εξίσου σημαντικά με το γεγονός είναι το ποιος το καταγράφει, πώς το εκφράζει αλλά και ποιος το αναλύει. Αντίστοιχα, λοιπόν, αναδεικνύεται το ερώτημα της ουδετερότητας στην ιστοριογραφία, καθώς σίγουρα κανένας ιστορικός δεν είναι ικανός να καταγράψει και να ερμηνεύσει γεγονότα με απόλυτη αμεροληψία.

Η σκέψη αυτή οδήγησε σε ένα νέο συμπέρασμα: Για να είναι αξιόπιστη και (όσο το δυνατόν περισσότερο) επιστημονικά έγκυρη η ιστοριογραφία της Κίνας, πρέπει να ερευνάται και να καταγράφεται με βάση τα δικά της κριτήρια και μόνο (γλώσσα, πολίτευμα, ιστορία, θρησκεία...), χωρίς να επηρεάζεται από εξωτερικούς παράγοντες. Η θεώρηση αυτή έθεσε υπό αμφισβήτηση όλα τα παλαιότερα ιστορικά έγγραφα που είχαν ως αντικείμενο μελέτης την Κίνα, των οποίων οι συγγραφείς χρησιμοποιούσαν αποκάλυπτα ως βάση τη δυτικο-κεντρική εξελικτική πορεία. Αυτό οδήγησε σε μία τάση των μελετητών να εξετάζουν τις προηγούμενες καταγραφές, ώστε να εξακριβωθεί εάν και σε ποιο βαθμό αυτές ήταν μεροληπτικές.

Ακολουθώντας την ακραία μορφή αυτής της λογικής, πολλοί μελετητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι καμία ιστορική πηγή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί αξιόπιστη εφόσον είναι μη κινεζικής προέλευσης. Πιστευόταν ότι η “εισβολή” των δυτικών αξιών ήταν υπερβολικά ισχυρή και ότι η Κίνα, όντας απομονωμένη από τον υπόλοιπο κόσμο, μπορεί να μελετηθεί μόνο υπό το πρίσμα αξιών και κριτηρίων που οι δυτικοί λαοί δεν μπορούν να κατανοήσουν. Ο συγκεκριμένος τρόπος σκέψης πηγάζει επίσης από τον οριενταλισμό, καθώς επαναλαμβάνει τις αρχαιότερες πεποιθήσεις της Κίνας ως μίας απόμακρης, εξωτικής και μυστηριώδους χώρας που δεν συμβαδίζει με τον υπόλοιπο κόσμο (Martinez-Robles, 2008).

1.7. Η σύγχρονη εποχή

1.7.1. Οι σημερινές απόψεις

Ο 21ος αιώνας σηματοδοτεί την ανάκαμψη της Κίνας και την εδραίωσή της ως παγκόσμια δύναμη. Οι Yang & Liu (2012) αναφέρουν χαρακτηριστικά: “Η αξιοσημείωτη οικονομική ανάπτυξη της Κίνας, η ανάλογη συσσώρευση στρατιωτικής

ισχύος και η αυξανόμενη παγκόσμια επιρροή έχουν προσελκύσει την παγκόσμια προσοχή και ανησυχία”, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής εκφράζουν τη μεγαλύτερη ανησυχία μέσω της θεωρίας της “Κινεζικής απειλής” (“China threat” theory). Σε έρευνες του 2023, η Κίνα αποτελούσε πλέον τη 2η πιο οικονομικά ισχυρή χώρα του κόσμου. Η ανάπτυξη αυτή είναι εντυπωσιακή, αφού λιγότερο από μισό αιώνα πριν κατατασσόταν ως μία από τις φτωχότερες χώρες παγκοσμίως (παράδειγμα αποτελεί άρθρο του Forbes (Buchholz, 2024) στο οποίο αποτυπώνεται η ραγδαία οικονομική άνοδος της Κίνας σε σχέση με τις υπόλοιπες παγκόσμιες δυνάμεις).

Αναπόφευκτα λοιπόν η άνοδος της Κίνας μετατρέπεται σε ένα από τα πιο πολυσυζητημένα θέματα στο δυτικό κόσμο (Pan, 2012). Η χώρα αποκτά φήμη για την ραγδαία οικονομική της ανάπτυξη και την “εισβολή” της στις παγκόσμιες αγορές. Παράλληλα, αναγνωρίζεται ως κομμουνιστική χώρα, η οποία όμως αψηφά τη μαρξιστική ιδεολογία και επιλέγει να επικεντρωθεί στην κατάκτηση της οικονομίας της αγοράς (Shixu, 2007). Ως αποτέλεσμα, δεν αντιμετωπίζεται πλέον άμεσα ως ιδεολογικός αντίπαλος του καπιταλισμού.

Παράλληλα, επισημαίνεται ότι η χώρα δεν διοικείται δημοκρατικά, αλλά μάλλον αποτελεί μία μορφή πολιτικής δικτατορίας (παρά την επίσημη ονομασία του κράτους ως “Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας” από το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας το 1949). Όπως έχει ήδη παρουσιαστεί από μελέτη παλαιότερων μέσων ενημέρωσης, στη Δύση η Κίνα συχνά θεωρείται ως μία πολιτικά καταπιεσμένη χώρα, η κυβέρνηση της οποίας δε διστάζει να καταπατά τα ανθρώπινα δικαιώματα και περιφρονεί τις προσωπικές ελευθερίες.

Κατά συνέπεια η Κίνα πλέον προκαλεί μεικτά συναισθήματα στα δυτικά κράτη. Από τη μία αποτελεί μία χώρα η οποία, παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπισε ιστορικά, κατάφερε να ανακάμψει, να κυριαρχήσει στην παγκόσμια αγορά και να εξελιχθεί σε υπερδύναμη. Η πορεία αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αντιπροσωπεύει την επιθυμία των περισσότερων δυτικών καπιταλιστικών κοινωνιών. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα να παρέχεται ένα ποσοστό σεβασμού και δέους από τους δυτικούς λαούς προς την Κίνα. Από την άλλη, πρόκειται για μία χώρα με διαφορετικό οικονομικό σύστημα και δικτατορικό καθεστώς, με ιστορικά αμφιταλαντευόμενες σχέσεις με πολλά άλλα κράτη, η οποία παρ’ όλα αυτά καταφέρνει να προπορεύεται οικονομικά σε σχέση

με τις περισσότερες δυτικές χώρες. Υπό αυτό το πρίσμα, μπορεί να θεωρηθεί ότι η Κίνα προσωποποιεί τις ανησυχίες του δυτικού κόσμου. (Pan, 2012).

1.7.2. Η αποτύπωση της Κίνας στα σύγχρονα δυτικά μέσα

Ο 21ος αιώνας χαρακτηρίζεται και από τη νέα πορεία εξωτερικής πολιτικής της Κίνας, την απόφαση δηλαδή των πολιτικών ηγετών της να προσεγγίσουν τον υπόλοιπο κόσμο, να προβάλλουν τα θετικά χαρακτηριστικά της χώρας, ακόμα και να διορθώσουν τις “λανθασμένες” εικόνες που θεωρούν ότι άδικα αποδίδονται σε αυτή. Πολλές φορές όμως οι προσπάθειες της Κίνας να προβληθεί ως εξιδανικευμένη, ουτοπική χώρα με τη χρήση των μέσων μαζικής επικοινωνίας ή άλλων εκστρατειών (για παράδειγμα, η καμπάνια “Harmonious World”²) κατακρίνονται και συχνά φέρνουν αποτελέσματα αντίθετα από τα επιδιωκόμενα, καταλήγοντας να ενισχύουν την εικόνα ενός μυστηριώδους, ύποπτου κράτους που αρνείται να παρουσιάσει μία “ειλικρινή” απεικόνισή του.

Ένα “κραυγαλέο” τέτοιο παράδειγμα είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2008 που έλαβαν χώρα στο Πεκίνο. Όπως πολλοί δημοσιογράφοι, αναλυτές και ερευνητές έσπευσαν να τονίσουν, οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούσαν περισσότερο πολιτικό ελιγμό παρά αθλητικό γεγονός για την Κίνα (Latham, 2009). Για παράδειγμα: “Η Κίνα ήταν ανοιχτή σχετικά με την εικόνα που ήθελε να μεταφέρει στον κόσμο, βαφτίζοντας τους αγώνες της ως «ανθρωπιστικούς Ολυμπιακούς Αγώνες», «πράσινους Ολυμπιακούς Αγώνες» και «Τεχνολογικούς Ολυμπιακούς Αγώνες»” (Syed, 2010).

Αυτό οδήγησε στην αυξημένη ορατότητα και κάλυψη της Κίνας από τα παγκόσμια μέσα, αν και ίσως να μην είχε ακριβώς τα αποτελέσματα που η πολιτική ηγεσία της Κίνας θα επιθυμούσε. Το 2010 δημοσιεύτηκαν τα ευρήματα έρευνας που είχε σκοπό να μελετήσει την κάλυψη της Κίνας από τα έντυπα και τηλεοπτικά μέσα των Η.Π.Α. πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες στο Πεκίνο. Η έρευνα αποκάλυψε ότι σε γενικές γραμμές η εικόνα της Κίνας δε βελτιώθηκε με την εκδήλωση. Τα περισσότερα μέσα διατηρούσαν ουδέτερη ή αρνητική στάση προς την Κίνα πριν τους Αγώνες, ενώ λίγο πριν και κατά τη διάρκειά τους η προσοχή επικεντρώθηκε σε ζητήματα

² Πολιτική ιδεολογία του προέδρου Hu Jintao που χρησιμοποιήθηκε και σε προπαγανδιστικές επικοινωνιακές εκστρατείες (Krolkowski, 2017).

καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος. Μετά το τέλος των Αγώνων η κάλυψη ελαττώθηκε και εστιάστηκε στην ανερχόμενη οικονομική δύναμη που η χώρα αντιπροσώπευε. Στη συνέχεια έγιναν σφυγμομετρήσεις γύρω από τις απόψεις Αμερικανών πολιτών σχετικά με την Κίνα. Σε αυτές φάνηκε ότι η Κίνα κατάφερε να θεμελιώσει τον εαυτό της ως ισχυρό παγκόσμιο παίκτη, ωστόσο οι πολίτες δήλωναν ταυτόχρονα αγχωμένοι σχετικά με την εξέλιξη αυτή, κάτι που αποδίδεται στην παρουσίασή της από τα τηλεοπτικά κυρίως μέσα (Syed, 2010).

Άλλοι ερευνητές διαφωνούν εν μέρει με την υπόθεση ότι τα δυτικά μέσα επηρεάζουν τις απόψεις των μαζών σε τόσο μεγάλο βαθμό. Οι Willnat και Metzgar πραγματοποίησαν έρευνα σε Αμερικανούς πολίτες και αμερικανικά ΜΜΕ. Συμπεράναν ότι, μολονότι τα μέσα ίσως να είχαν επηρεάσει τα ερωτώμενα άτομα, οι απόψεις που αυτά είχαν σχηματίσει δε συμβάδιζαν απαραίτητα με την προβαλλόμενη θέση, ούτε ήταν πάντα αρνητικές. Για την ακρίβεια, αν και οι περισσότερες ειδήσεις είχαν τίτλο με αρνητική χροιά και συνήθως και αρνητικό περιεχόμενο, ο μέσος όρος δήλωσε ότι διατηρεί θετική στάση προς τον κινεζικό λαό και άρα τείνει να διαχωρίζει την κυβέρνηση της Κίνας από τους πολίτες. Ταυτόχρονα, η πλειονότητα αναγνωρίζει ότι η Κίνα πρέπει να αντιμετωπίζεται με επιφυλακτικότητα, και ότι μελλοντικά η Κίνα μάλλον θα εκθρονίσει την Αμερική ως κυρίαρχη παγκόσμια οικονομική δύναμη. Άρα, πιθανόν να επηρεάζονται από τις ειδήσεις, χωρίς όμως να είναι άβουλα “έρμια” αυτών.

Η ιδέα της αντίστασης των καταναλωτών στην άμεση επίδραση των μέσων ενισχύεται αν ληφθεί υπ' όψη η τάση για αρνητική προβολή που κυριαρχεί. Ο Sparks σε έρευνα που διεξήχθη στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2008 μελέτησε τον τρόπο κάλυψης εκ μέρους των βασικότερων εκπροσώπων του βρετανικού Τύπου. Διαπίστωσε ότι οι περισσότερες ειδήσεις ήταν μονόπλευρες και είχαν εχθρικό τόνο. Το φαινόμενο αυτό ήταν πολύ πιο έντονο σε εφημερίδες που στόχευαν σε κοινό χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου, συμπέρανε ο ερευνητής. Με αυτό τον τρόπο θεωρεί ότι εντυπωσιοθηρικά νέα για την Κίνα χρησιμοποιούνταν για να προσελκύσουν το ενδιαφέρον και να προκαλέσουν αντιδράσεις από πλευράς των αναγνωστών. Σε αντίθεση, οι εφημερίδες που στόχευαν σε κοινό υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου ή/και σε επαγγελματίες, όπως οι *Financial Times*, τείνουν να παρουσιάζουν μία πιο σφαιρική και λιγότερο εχθρική εικόνα. Ο ερευνητής υποθέτει ότι το κοινό-στόχος των τελευταίων είναι λιγότερο εύκολα

χειραγωγούμενο και πιθανόν έχει περισσότερες επαφές με τον έξω κόσμο γενικότερο και τον κινεζικό λαό ειδικότερα (Sparks, 2010). Χρόνια μετά, έρευνα των Sun και Cheung επιχείρησε να αναλύσει την απεικόνιση της Κίνας στις διαδικτυακές ειδήσεις του *The Economist* σε σχέση με την πανδημία του COVID-19. Οι δύο ερευνητές παρατήρησαν ότι, μολονότι με μία πρώτη ματιά τα άρθρα έδειχναν να τηρούν ουδέτερη στάση, αποφεύγοντας ξεκάθαρα αρνητικούς χαρακτηρισμούς στους τίτλους, περαιτέρω ανάλυση καθιστούσε διακριτή την κριτική στάση των συντακτών μέσα από τη χρήση υποτίτλων ή φράσεων με αρνητική χροιά (Sun & Cheung, 2022).

Ταυτόχρονα λαμβάνουν χώρα συζητήσεις σχετικά με το βαθμό κάλυψης της Κίνας, μίας ξένης χώρας, σε μέρη του εξωτερικού. Αντίθετα ίσως από το αναμενόμενο, στην πραγματικότητα η κάλυψη είναι αρκετά περιορισμένη, όπως διαφάνηκε σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε 15 χώρες στις αρχές του 2008. Κατά μέσο όρο τα τηλεοπτικά νέα για την Κίνα αντιπροσώπευαν μόνο ένα 2,2% των συνολικών ειδήσεων, την ώρα που κύρια θέματα ήταν η εσωτερική και εξωτερική πολιτική και τάξη. Όπως είναι φυσικό, οι χώρες με τη μεγαλύτερη εγγύτητα κατείχαν ένα ελαφρώς μεγαλύτερο ποσοστό σε σχέση με τις πιο μακρινές. Εντούτοις, η Κίνα εξακολουθεί να παραμένει μία από τις κορυφαίες ξένες χώρες που εμφανίζονται στις διεθνείς ειδήσεις, καθώς η μόνη “ξένη” επικράτεια με μεγαλύτερη κάλυψη ήταν οι Η.Π.Α. (Willnat & Luo, 2011).

1.8. Συμπεράσματα θεωρητικής επισκόπησης

Οι σχέσεις μεταξύ της Κίνας και των χωρών της Δύσης είναι σύνθετες, αντικρουόμενες και συχνά χαρακτηρίζονται από ακραία συναισθήματα – τόσο θετικά, όσο και αρνητικά. Τα συναισθήματα των λαών επηρεάζονται από μία σειρά σύνθετων εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων: τις παγκόσμιες συνθήκες, τις συνθήκες που επικρατούν στο εσωτερικό κάθε χώρας ανά πάσα χρονική περίοδο (πολιτικό καθεστώς, πολιτιστικές αξίες κ.α.) αλλά και τους ίδιους τους μεσάζοντες που μεταφέρουν την πληροφορία – κάποτε ιεραπόστολοι και ιστοριογράφοι, σήμερα Μέσα Επικοινωνίας.

Συνεπώς είναι απαραίτητο να κατανοηθεί πλήρως η δύναμη των μέσων αυτών αλλά και η συνθετότητα με την οποία φιλτράρεται η πληροφορία μέσα από αυτά. Αν και προηγούμενες έρευνες παρουσίασαν στοιχεία υπέρ της κριτικής σκέψης των πολιτών απέναντι στα μέσα ενημέρωσης, συνεχίζει να υπάρχει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ του

βαθμού μηντιακής προβολής ενός θέματος και του επιπέδου προσοχής που θα λάβει από το κοινό (Yang & Liu, 2012).

Στην περίπτωση των ιστοριογράφων, η οποία μελετήθηκε προηγουμένως, μπορούμε να αντλήσουμε ορισμένα βασικά συμπεράσματα. Αρχικά, η καταγραφή και η μεταφορά της πληροφορίας δεν μπορεί να είναι ουδέτερη. Το γεγονός αυτό γίνεται ολοφάνερο παρατηρώντας το έργο των πρώτων δυτικών ιστορικών της Κίνας. Η κατανόηση των γεγονότων γινόταν με τρόπο υποκειμενικό και η πληροφορία βρισκόταν πάντοτε φιλτραρισμένη από τις προϋπάρχουσες προκαταλήψεις των δυτικών κοινωνιών με τρόπο απροκάλυπτο. Τόσο ο θετικός όσο και ο αρνητικός σχολιασμός γινόταν σε σύγκριση με τον δυτικό τρόπο ζωής.

Η συσχέτιση μεταξύ ιστορικών γεγονότων και μηντιακής κάλυψης γίνεται φανερή εξετάζοντας την προβολή της Κίνας από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι και τη δεκαετία του '90. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, τα μέσα ακολουθούσαν τις ταχύτατα εναλλασσόμενες απόψεις των πολιτών, οι οποίες επηρεάζονταν από τα ιστορικά γεγονότα: η υιοθέτηση του κομμουνισμού προκάλεσε αρνητική κάλυψη, η πορεία προς τον καπιταλισμό οδήγησε σε κάλυψη με πιο ανθρωπιστικό χαρακτήρα.

Ένα άλλο συμπέρασμα που προκύπτει μέσα από τη μελέτη της σύγχρονης κάλυψης εκ μέρους των δυτικών μέσων, είναι ότι ως παράγοντας για την μη αντικειμενική απεικόνιση της Κίνας μπορεί να αποτελέσει και το κοινό στο οποίο το κάθε μέσο στοχεύει. Μέσα τα οποία στοχεύουν σε κοινό με χαμηλότερο μορφωτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο δείχνουν να προτιμούν την εντυπωσιοθηρική κάλυψη, επιθυμώντας να προκαλέσουν αντιδράσεις παρά να παρουσιάσουν μία ολόπλευρη/αντικειμενική εικόνα ενός γεγονότος. Αντιθέτως, τα μέσα που στοχεύουν σε μορφωμένο κοινό, το οποίο πιθανόν να διατηρεί κοινωνικές ή οικονομικές σχέσεις με την Κίνα, παρουσιάζουν τα γεγονότα με πιο ουδέτερο τρόπο.

Μέρος 2ο: Έρευνα, ανάλυση και κριτική της απεικόνισης της Κίνας στα κυριότερα ελληνικά ηλεκτρονικά ΜΜΕ

2.1. Εισαγωγή

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας πραγματοποιήθηκε πρωτογενής έρευνα, η οποία είχε ως αντικείμενο την απεικόνιση της Κίνας στα ελληνικά μέσα ενημέρωσης. Πιο συγκεκριμένα, το δεύτερο μέρος αναλώθηκε στον εντοπισμό, την κατηγοριοποίηση, την ανάλυση και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της μελέτης μίας σειράς επιλεγμένων άρθρων από πέντε διαφορετικές ελληνικές εφημερίδες με ποικίλο κοινό, θέμα και πολιτικό προσανατολισμό. Μελετήθηκαν συνολικά 120 άρθρα από πέντε από τις πιο αντιπροσωπευτικές διαδικτυακές εφημερίδες της Ελλάδας. Με βάση τη θεωρητική μελέτη του πρώτου μέρους της εργασίας, αντλήθηκε το συμπέρασμα ότι τα μέσα ενημέρωσης τείνουν να αντικατοπτρίζουν τις απόψεις της ίδιας της κοινωνίας, καθώς την επηρεάζουν αλλά και επηρεάζονται από αυτή. Ακολουθώντας τη λογική αυτή, σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να προσδιορίσει, συνολικά αλλά και για κάθε ηλεκτρονική εφημερίδα ξεχωριστά:

- τα προτιμώμενα θέματα από τον ελληνικό Τύπο σχετικά με την Κίνα.
- τα θέματα τα οποία ο ελληνικός Τύπος δεν ενδιαφέρεται να καλύψει όσον αφορά την Κίνα.
- εάν η σύγχρονη ελληνική κάλυψη της Κίνας από τον ελληνικό ηλεκτρονικό Τύπο τείνει να έχει αρνητικό, ουδέτερο ή θετικό ύφος.
- εάν οι ίδιες οι ειδήσεις που μεταδίδει ο ελληνικός ηλεκτρονικός Τύπος για την Κίνα τείνουν να είναι περισσότερο αρνητικές, θετικές ή ουδέτερες.

Με βάση τη μελέτη της βιβλιογραφίας του πρώτου μέρους της εργασίας (ενδεικτικά: Sparks, 2010, Sun & Cheung, 2022, Willnat & Luo, 2011), μπορούμε να ορίσουμε τις εξής ερευνητικές υποθέσεις:

- Οι πολιτικοποιημένες εφημερίδες θα τείνουν προς λιγότερο αντικειμενική κάλυψη.
- Οι οικονομικές εφημερίδες θα έχουν τα μεγαλύτερα ποσοστά αντικειμενικής κάλυψης και κάλυψης οικονομικών ειδήσεων.
- Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό άρθρων θα πραγματεύεται ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ελευθεριών και κοινωνικών κινημάτων της Κίνας.

- Η συνολική κάλυψη της Κίνας θα έχει κυρίως αρνητικό χαρακτήρα.

2.2. Μεθοδολογία

Για τη διεκπεραίωση της έρευνας επιλέχθηκαν πέντε από τους κυριότερους εκπροσώπους του ελληνικού Τύπου, στην ηλεκτρονική (διαδικτυακή) μορφή τους. Στόχος ήταν κάθε εκπρόσωπος να ανήκει σε διαφορετικό είδος εφημερίδας ή/και πολιτικό προσανατολισμό. Σε αυτό το πλαίσιο τα ηλεκτρονικά μέσα που τελικά επιλέχθηκαν είναι τα εξής: *Η Καθημερινή*, ως αντιπροσωπευτική δεξιών πεποιθήσεων, *η Εφημερίδα των Συντακτών (ΕΦΣΥΝ)*, ως αντιπροσωπευτική αριστερών πεποιθήσεων, *Το Έθνος*, ως αντιπροσωπευτική αριστερών και περισσότερο κεντρώων πεποιθήσεων, *Τα Νέα*, ως πιο κεντρώα προσανατολισμένη και *Η Ημερησία* ως οικονομική.

Για κάθε μία από τις επιλεγθείσες εφημερίδες συνελέγησαν και μελετήθηκαν τριάντα άρθρα με χρονολογική σειρά (νεότερο προς παλαιότερο), με αρχική ημερομηνία την 4η Ιουνίου του 2024. Βασικότερη προϋπόθεση για τα άρθρα ήταν να έχουν ως θέμα – ακόμα και έμμεσα – την Κίνα. Συνεπώς αποφασίστηκε ότι τα άρθρα έπρεπε να πληρούν κάποια βασικά κριτήρια, συγκεκριμένα:

- να διαθέτουν την “ετικέτα” ή *tag* “Κίνα”, έτσι ώστε να είναι δυνατή η εύρεσή τους μέσω της αναζήτησης της λέξης-κλειδί “Κίνα” στη μηχανή αναζήτησης της ιστοσελίδας της ηλεκτρονικής εφημερίδας.
- η λέξη “Κίνα” ή κάποια παρεμφερής/συνώνυμή της να αναφέρεται τουλάχιστον μία φορά εντός του άρθρου, είτε στον τίτλο/υπότιτλο είτε στο κύριο μέρος του κειμένου. Με αυτό τον τρόπο διασφαλίζεται η συνάφεια και σχετικότητα των άρθρων με την Κίνα και αποφεύγεται η μη εγκυρότητα των αποτελεσμάτων λόγω ανακριβούς “ετικέτας”.
- δεν ελήφθησαν υπόψιν τα “κλειδωμένα” καθώς και τα διαθέσιμα με χρηματική συνδρομή άρθρα για μία σειρά από λόγους, μεταξύ των οποίων η περιορισμένη αναγνωσιμότητα και η μη διαθεσιμότητά τους στο ευρύ κοινό.

Βασικός στόχος της έρευνας είναι η επαλήθευση ή απόρριψη των ερευνητικών υποθέσεων που προαναφέρθηκαν. Συνεπώς, η μέθοδος που ακολουθήθηκε για την ταξινόμηση των παρατηρήσεων ήταν ποσοτική, καθώς επιτρέπει τη σύνδεση μεταξύ κοινωνικής πραγματικότητας και θεωρίας με τη χρήση πραγματικών και μετρήσιμων αριθμητικών δεδομένων (Παπαγεωργίου, χ.η.). Το αντικείμενο ανάλυσης της μεθόδου αποτελούν τα άρθρα που πληρούν τα κριτήρια επιλογής που προαναφέρθηκαν. Κάθε έγκυρο άρθρο έπρεπε να αναλυθεί με βάση τον τίτλο, τον υπότιτλο και το κύριο μέρος του και να κατηγοριοποιηθεί με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, τα οποία συλλέγονταν και αποτυπώνονταν σε λογιστικό φύλλο IBM SPSS Statistics. Τα χαρακτηριστικά που καταγράφονταν περιλάμβαναν στοιχεία, τα οποία αναλύονται ευθύς πιο κάτω.

Τα τελικά ευρήματα αναγράφονταν ως ποσοστά μαζί με γενικές παρατηρήσεις, για κάθε ηλεκτρονική εφημερίδα ξεχωριστά αλλά και σαν σύνολο.

2.3. Αναλυτική περιγραφή της κατηγοριοποίησης

Τα άρθρα “μαρκάρωνταν” ανάλογα με το περιεχόμενό τους. Οι κατηγορίες πάνω στις οποίες αξιολογήθηκαν ήταν οι ακόλουθες

- το ύφος του άρθρου (αρνητικό-ουδέτερο-θετικό)
- τη “φύση” του περιγραφόμενου γεγονότος (αρνητική-ουδέτερη-θετική)
- τη θεματολογία του άρθρου (π.χ. τεχνολογία, πολιτική, περιβάλλον, υγεία κλπ.)
- άλλες παρατηρήσεις (ύπαρξη σχολιασμού, πιθανή πρόκληση αίσθησης απειλής στον αναγνώστη κ.α.)

Η πρώτη κατηγορία αφορά την εντύπωση που επιδιώκει να προκαλέσει το άρθρο στον αναγνώστη ανεξαρτήτως της φύσης της είδησης. Έτσι, μία είδηση μπορεί να μεταφέρεται με αρνητικά ή θετικά φορτισμένο ύφος. Οι επιλογές της κατηγορίας χωρίζονται σε *Θετικό – Ουδέτερο – Αρνητικό* και μπορεί να επιλεγεί μόνο μία. Το ύφος μπορεί να υποδηλώνεται με μία ποικιλία τρόπων, όπως η χρήση συναισθηματικά φορτισμένων λέξεων, χιουμοριστικών χαρακτηρισμών ή σημείων στίξης. Όταν υπάρχει απουσία αυτών, το άρθρο κατατάσσεται στην επιλογή *Ουδέτερο*.

Η δεύτερη κατηγορία αφορά την ίδια την είδηση που καλύπτεται, ανεξαρτήτως του ύφους με το οποίο μεταδίδεται (για παράδειγμα, μία αρνητική είδηση θα μπορούσε να μεταφέρεται με σοβαρό και ουδέτερο ύφος). Οι επιλογές της κατηγορίας χωρίζονται σε *Θετική – Ουδέτερη – Αρνητική*, από τις οποίες επιλέγεται μόνο μία. Ένα παράδειγμα θετικής είδησης είναι μία νέα τεχνολογική ή επιστημονική ανακάλυψη, μία πρωτοπορία, μία είδηση χιουμοριστική ή που προκαλεί ευχάριστα/θετικά συναισθήματα ή ένα γεγονός που επηρεάζει θετικά τη χώρα του αναγνώστη. Μία ουδέτερη είδηση είναι κάποια που δεν είναι πιθανό να επηρεάσει έντονα τη συναισθηματική κατάσταση του αναγνώστη ούτε είναι θετικά ή αρνητικά φορτισμένη – για παράδειγμα, μία συνάντηση πολιτικών προσώπων τρίτων χωρών ή μία οικονομική ανάλυση. Μία αρνητική είδηση είναι αυτή που επηρεάζει αρνητικά το περιβάλλον του αναγνώστη, προβάλλει κίνδυνο, προκαλεί ανησυχία ή είναι αρνητικά φορτισμένη. Για παράδειγμα μία εγκληματική επίθεση, μία αντιπαράθεση/ένταση μεταξύ χωρών ή μία είδηση που υποδηλώνει αρνητικές συνέπειες για τη χώρα του αναγνώστη.

Η τρίτη κατηγορία αφορά τα θέματα τα οποία κάθε άρθρο πραγματεύεται. Οι επιλογές είναι οι εξής: *Τεχνολογία – Επιστήμη, Πολιτική, Περιβάλλον, Άνθρωποι, Ιστορία – Κουλτούρα, Διεθνείς Σχέσεις, Κοινωνικά Κινήματα – Ανθρώπινα Δικαιώματα, Τουρισμός, Οικονομία – Εμπόριο, Υγεία, Στρατός – Πόλεμος, Άλλο*. Οι επιλογές μπορεί να αλληλοεπικαλύπτονται και κάθε άρθρο μπορεί να καταταγεί σε περισσότερες της μίας.

Η τέταρτη και τελευταία κατηγορία αφορά γενικές παρατηρήσεις που μπορεί να προκύψουν από την ανάγνωση των άρθρων. Χωρίζεται σε τρεις ερωτήσεις, κάθε μία από τις οποίες μαρκάρεται με *Ναι* ή *Όχι* ανάλογα με το περιεχόμενο του κειμένου. Οι ερωτήσεις είναι οι εξής:

- *Το άρθρο προκαλεί την εντύπωση επερχόμενης απειλής/κινδύνου στον αναγνώστη; Επιλέγεται Ναι σε περίπτωση που το άρθρο περιέχει στοιχεία που μπορεί να δράσουν ως προειδοποίηση προς τον αναγνώστη ή που έχουν ως στόχο να προκαλέσουν φόβο, ανησυχία ή ανασφάλεια για το μέλλον στον στοχευμένο αναγνώστη (π.χ. υπαρκτές αναφορές σε πιθανό στρατιωτικό, εμπορικό ή διαστημικό πόλεμο που θα επηρεάσει την Ευρώπη ή την Ελλάδα).*
- *Το άρθρο έχει μόνο έμμεση σχέση με την Κίνα;*

Επιλέγεται *Ναι* σε περίπτωση που ένα άρθρο πληρεί τις προϋποθέσεις για τη συμπερίληψή του στην έρευνα αλλά περιέχει ελάχιστες και έμμεσες αναφορές στη χώρα (π.χ. ένα άρθρο το οποίο έχει σαν κύριο θέμα μία άλλη χώρα και αναφέρεται περιληπτικά και στη σχέση της Κίνας με τη χώρα αυτή). Επιλέγεται *Όχι* σε περίπτωση που το κύριο μέρος του κειμένου είναι αφιερωμένο στην Κίνα και σε ζητήματά της.

- *Υπάρχει εμφανής σχολιασμός από τους συντάκτες του άρθρου;*
Επιλέγεται *Ναι* σε περίπτωση που είναι εμφανές ότι οι δημιουργοί του άρθρου δε μένουν σε απλή παράθεση γεγονότων ή/και δεν τηρούν ουδέτερη στάση κατά την κάλυψη ενός θέματος που αφορά την Κίνα (χρήση πρώτου προσώπου, συναισθηματικά φορτισμένων λέξεων, σημείων στίξης ή φράσεων που υποδηλώνουν προκατάληψη κ.α.).

2.4. Αποτελέσματα

Αφού ολοκληρώθηκε η συλλογή και κατηγοριοποίηση των άρθρων, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν μετατράπηκαν σε ποσοστά ώστε να είναι πιο εύκολη η εξαγωγή συμπερασμάτων. Ακολουθεί περιληπτική περιγραφή των ποσοστιαίων αποτελεσμάτων της έρευνας κάθε ηλεκτρονικής εφημερίδας ξεχωριστά.

Η Καθημερινή ήταν η πρώτη ηλεκτρονική εφημερίδα που ερευνήθηκε. Στην κατηγορία *Περιεχόμενο – Ύψος* παρουσίασε τα υψηλότερα ποσοστά ουδέτερης κάλυψης (96,6%), ενώ κανένα άρθρο που μελετήθηκε δεν είχε θετικό ύψος. Το 50% των ειδήσεων της ήταν αρνητικής φύσης, ακολουθούμενες από τις ουδέτερες ειδήσεις (43,33%). Κυριαρχούσαν τα θέματα πολιτικής φύσης και τα θέματα που αφορούσαν σχέσεις με τρίτες χώρες (80% και 86,66% αντίστοιχα). Ακολουθούσαν σε συχνότητα αναφοράς τα οικονομικά – εμπορικά θέματα, τα στρατιωτικά – πολεμικά θέματα και τα τεχνολογικά – επιστημονικά θέματα (20%, 23,33% και 10% αντίστοιχα). Με μικρή συχνότητα αναφέρονταν θέματα σχετικά με κινήματα και ανθρώπινα δικαιώματα (6,66%) και τα θέματα σχετικά με τον τουρισμό και την υγεία (3,33%). Δεν αναφέρθηκαν καθόλου θέματα σχετικά με τους πολίτες, την ιστορία και κουλτούρα και το περιβάλλον. Μόνο δύο από τα τριάντα άρθρα μπορούσαν να δημιουργήσουν στον αναγνώστη αίσθηση επερχόμενης απειλής. Ένα ικανοποιητικό ποσοστό των άρθρων είχε ως κύριο θέμα την Κίνα (86,66%). Μόνο δύο από τα τριάντα άρθρα περιείχαν αισθητό σχολιασμό από τους συντάκτες.

Η *Εφημερίδα των Συντακτών* επίσης παρουσίασε χαμηλό ποσοστό κάλυψης ειδήσεων με θετικό ύφος – μόνο ένα από τα τριάντα άρθρα είχε θετικό ύφος. Οι ουδέτερη κάλυψη κυριάρχησε με 73,33% και το αρνητικό ύφος εμφανιζόταν δεύτερο σε συχνότητα (23,33%). Υπήρξε ένας – συγκριτικά με τις άλλες εφημερίδες – ικανοποιητικός αριθμός ειδήσεων θετικής φύσης (16,66%) σε σχέση με τις ουδέτερης και αρνητικής φύσεως ειδήσεις (46,66% και 36,66% αντίστοιχα). Υψηλότερα ποσοστά κάλυψης γνώρισαν τα θέματα διεθνών σχέσεων (60%), πολιτικής (53,33%) και οικονομίας – εμπορίου (50%). Ακολουθούσαν τα τεχνολογικά και επιστημονικά θέματα (23,33%). Μικρότερη κάλυψη έλαβαν τα θέματα πολιτών αλλά και τα στρατιωτικά – πολεμικά θέματα (10%). Ελάχιστα αναφέρθηκαν θέματα υγείας και πολιτικών κινημάτων – ανθρωπίνων δικαιωμάτων (3,33%). Θέματα περιβάλλοντος και τουρισμού δεν καλύφθηκαν καθόλου. Το 16,66% των άρθρων μπορούσαν να ενταχθούν στην κατηγορία “Άλλο”, στην οποία καταγράφηκαν τα εξής θέματα: *Εγκληματικές ενέργειες (επιθέσεις, διαδικτυακές απάτες), Μη βιώσιμα εργασιακά καθεστάτα σε κινεζική εταιρεία*. Μόλις δύο από τα τριάντα άρθρα μπορούσαν να δημιουργήσουν στον αναγνώστη αίσθηση επερχόμενης απειλής. Το 86,66% των άρθρων που ανέφεραν την Κίνα είχαν άμεση σχέση με αυτή. Ακόμα, σημειώθηκαν τα μεγαλύτερα ποσοστά αισθητού σχολιασμού από τους συντάκτες σε σχέση με τις υπόλοιπες εφημερίδες (43,33%).

Στην κατηγορία “ύφος”, το *Έθνος* παρουσίασε μεγαλύτερο ποσοστό ειδήσεων με θετικό ύφος (10%). Τα είκοσι δύο από τα τριάντα άρθρα είχαν ουδέτερο ύφος (73,33%) ενώ οι ειδήσεις με αρνητικό ύφος έφτασαν τις πέντε από τις τριάντα. Όσον αφορά τη δεύτερη κατηγορία, οι ειδήσεις αρνητικής και ουδέτερης φύσης ήταν σχεδόν ισόποσες (43,33% και 46,66% αντίστοιχα), περιορίζοντας στο 10% τις ειδήσεις θετικής φύσης. Στη θεματολογία κυριαρχούσαν η Πολιτική και οι Διεθνείς Σχέσεις, με 60% και 70% αντίστοιχα. Με μικρότερη συχνότητα ακολουθούσαν οι ειδήσεις οικονομικού – εμπορικού χαρακτήρα αλλά και στρατιωτικού – πολεμικού χαρακτήρα (20% και 16,66% αντίστοιχα). Σπάνιες ήταν οι αναφορές σε θέματα σχετικά με την τεχνολογία – επιστήμη (13,33%) αλλά και οι ανθρωπίνες ιστορίες (10%). Ελάχιστες ήταν οι αναφορές σε θέματα ιστορίας κουλτούρας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τουρισμού και υγείας – μόνο

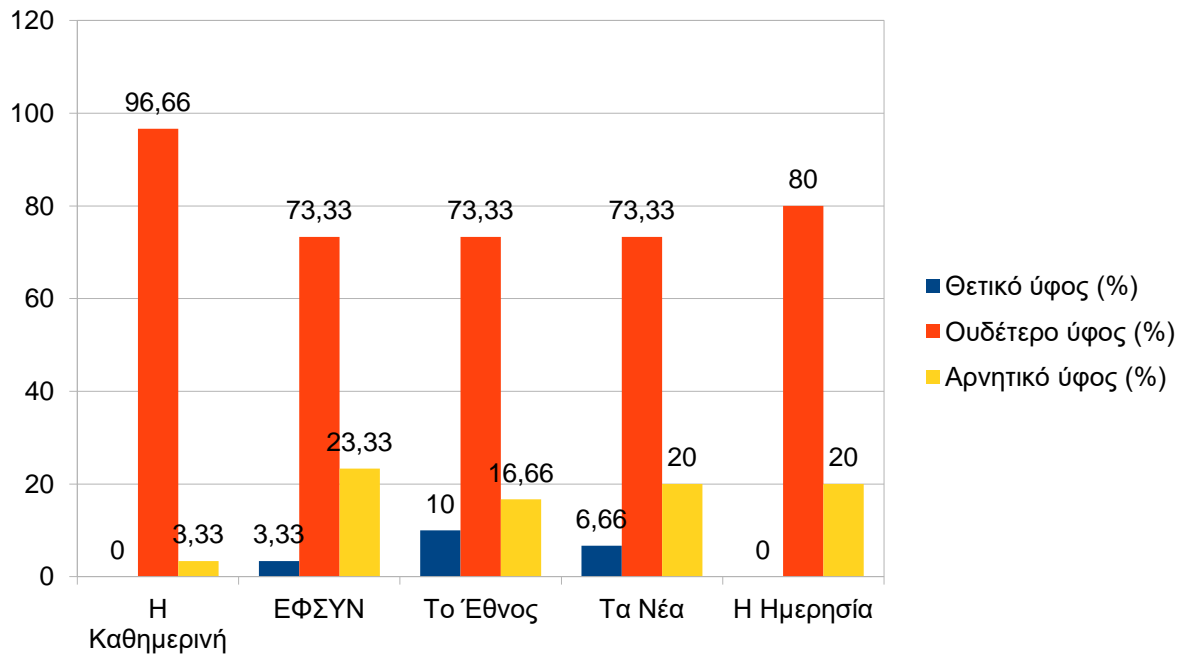
ένα από τα τριάντα άρθρα μπορούσε να ενταχθεί σε κάθε μία κατηγορία. Το 20% των άρθρων μπορούσε να ενταχθεί στην κατηγορία “Άλλο”, με τη θεματολογία να περιλαμβάνει μεταξύ άλλων: *Εγκληματικές ενέργειες (επιθέσεις, κυβερνοεπιθέσεις, υποκλοπές), Τουρκική Πολιτική, Μη βιώσιμα εργασιακά καθεστώτα σε κινεζική εταιρεία, Πρωτότυπες επιχειρησιακές δράσεις*. Το 6,66% των άρθρων μπορούσαν να προκαλέσουν την αίσθηση επερχόμενης απειλής. Είκοσι τρία από τα τριάντα άρθρα είχαν άμεση σχέση με την Κίνα, ενώ ένα αρκετά υψηλό ποσοστό των άρθρων που μελετήθηκαν περιείχαν αισθητό σχολιασμό από τους συντάκτες (20%).

Τα Νέα διατηρούσαν κυρίως αμερόληπτο ύφος (73,33%), ενώ αρκετά άρθρα χαρακτηρίζονταν από αρνητικό ύφος (20%). Παρατηρήθηκε σημαντική διασπορά στη φύση των ειδήσεων, με πρώτες τις αρνητικές (43,33%), ακολουθούμενες με μικρή διαφορά από τις ουδέτερες (36,66%) και κατόπιν τις θετικές (20%). Εξίσου αξιοσημείωτη διασπορά παρατηρείται και στη θεματολογία των *Νέων*: Η επικρατούσα θεματολογία αφορούσε ζητήματα διεθνών σχέσεων, με δεκατρία από τα τριάντα άρθρα να την περιέχουν αγγίζοντας έτσι το 43,33%. Ακολουθούσαν τα θέματα πολιτικής φύσης (30%) και τα οικονομικά και εμπορικά θέματα (26,66%). Αρκετές ήταν οι αναφορές σε θέματα τεχνολογίας – επιστήμης (20%), ανθρώπινες ιστορίες (20%), καθώς και στρατιωτικά - πολεμικά θέματα (20%). Σπάνιες ήταν οι αναφορές σε θέματα υγείας, ιστορίας – κουλτούρας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων (6,66%), μόνο μία υπήρξε η αναφορά σε θέματα περιβάλλοντος ενώ δε σημειώθηκε καμία αναφορά σε θέματα τουρισμού. Το 16,66% των άρθρων θα μπορούσε να ενταχθεί στην κατηγορία “Άλλο”. Τα θέματα που καταγράφηκαν ήταν τα εξής: *Εγκληματικές ενέργειες (επιθέσεις, διαδικτυακές απάτες), Περιβαλλοντικές καταστροφές*. Τα τρία από τα τριάντα άρθρα μπορούσε να δημιουργήσει αίσθηση απειλής στον αναγνώστη. Το 80% των άρθρων είχαν άμεση σχέση με την Κίνα. Το 16,66% των άρθρων παρουσίαζε εμφανή σχολιασμό από τους συντάκτες.

Τέλος, η *Ημερησία* διατηρούσε και αυτή ουδέτερο κυρίως ύφος στις ειδήσεις της με είκοσι τέσσερα από τα τριάντα άρθρα να μην παρουσιάζουν απόκλιση από την ουδετερότητα, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι καμία από τις ειδήσεις της δεν παρουσίαζε

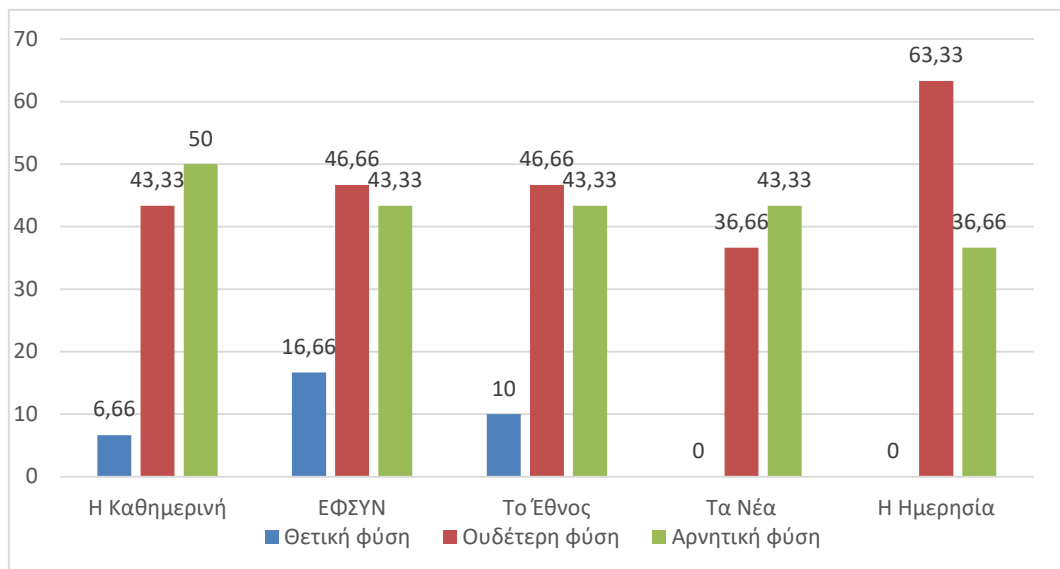
θετικό ύφος. Η φύση των ειδήσεων ήταν ξανά ως επί το πλείστον ουδέτερη (63,33%), ενώ και πάλι δεν υπήρξε καμία είδηση θετικής φύσεως. Η ποικιλία δεν είναι το χαρακτηριστικό της, καθώς η εφημερίδα αυτή παρουσίαζε - μάλλον εύλογα - την πιο επικεντρωμένη θεματολογία στις ειδήσεις της: τα θέματα διεθνών σχέσεων καθώς και τα οικονομικά – εμπορικά θέματα κατείχαν τις πρώτες θέσεις με συχνότητα εμφάνισης 80% και 73,33% αντίστοιχα. Σε δεκαεννέα από τα τριάντα άρθρα αναφέρονταν θέματα πολιτικής φύσης (63,33%). Ελάχιστα εμφανίζονταν θέματα στρατιωτικής – πολεμικής φύσης (6,66%) και τεχνολογίας – επιστήμης (3,33%). Κανένα από τα υπόλοιπα είδη θεμάτων δεν αναφέρθηκε. Το 16,66% των άρθρων μπορούσαν να προκαλέσουν στον αναγνώστη αίσθηση επερχόμενης απειλής. Η συντριπτική πλειοψηφία των άρθρων είχαν σαν άμεσο θέμα την Κίνα (90%). Κανένα από τα άρθρα δεν παρουσίασε αισθητό σχολιασμό από τους συντάκτες.

Συνοψίζοντας, όπως φαίνεται και μέσα από την Εικόνα 1 μπορούν να αντληθούν ορισμένα γενικά συμπεράσματα. Στην κατηγορία *Ύφος – Περιεχόμενο* φαίνεται ότι υπάρχει μία γενική τάση για προτίμηση της ουδέτερης κάλυψης των ειδήσεων. Το υψηλότερο ποσοστό κατέχει η *Καθημερινή*, καθώς το 96,66% των άρθρων της έχουν ουδέτερο ύφος. Η *Εφημερίδα των Συντακτών*, η *Ημερησία* και τα *Νέα* παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά αρνητικού ύφους, με 23,33% και οι τελευταίες ισοψηφώντας με 20%. Σε όλες τις εφημερίδες σπανίζουν τα άρθρα με θετικό ύφος, με τα υψηλότερα ποσοστά να φτάνουν μόλις το 10% από το *Έθνος*, ενώ οι δύο από τις πέντε εφημερίδες του δείγματος δεν παρουσίασαν κανένα άρθρο που να φανέρωνε θετική προδιάθεση.

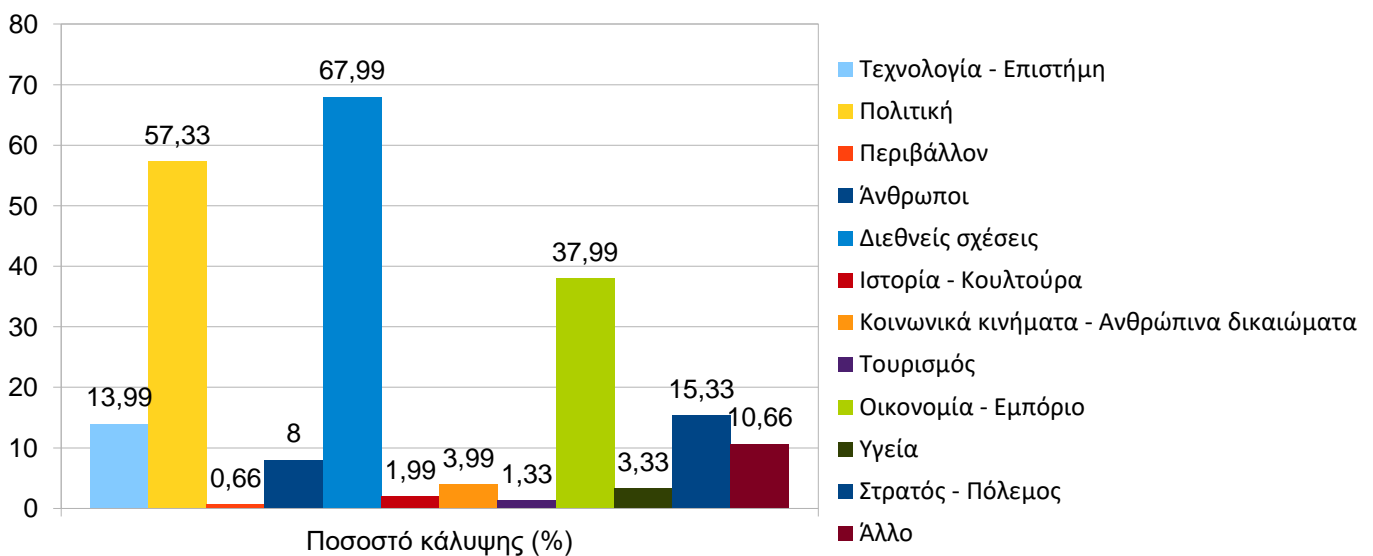
Εικόνα 1. Ύφος – Περιεχόμενο

Παρόμοιες τάσεις παρατηρούνται και κατά την επιλογή της φύσης των ειδήσεων. Η *Εφημερίδα των Συντακτών* καταλαμβάνει την πρώτη θέση στην επιλογή θετικών νέων με ποσοστό 16,66%. Η *Ημερησία* δείχνει να προτιμάει ειδήσεις ουδέτερης φύσης (63,33%) σε σχέση με τις υπόλοιπες εφημερίδες, ενώ η *Καθημερινή* δίνει τη μεγαλύτερη έμφαση σε ειδήσεις αρνητικής φύσης (50%). Τα μικρότερα ποσοστά ειδήσεων αρνητικής φύσης παρουσιάζει η *Ημερησία*.

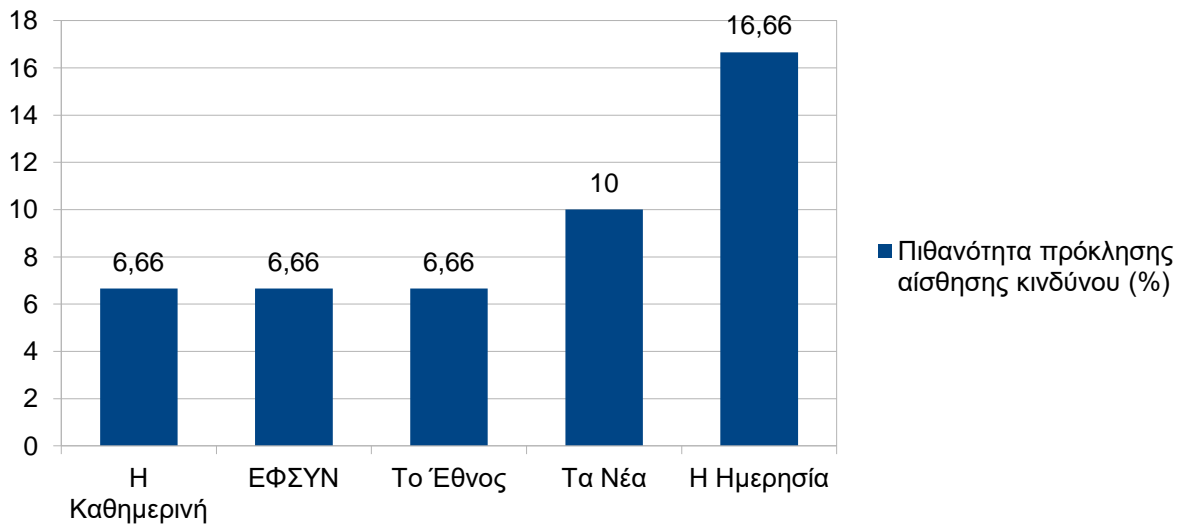
Εικόνα 2. Φύση των ειδήσεων

Το μεγαλύτερο ποσοστό κάλυψης θεμάτων τεχνολογίας και επιστήμης εμφάνισε η *Εφημερίδα των Συντακτών* με ποσοστό 23,33%. Η *πολιτική* ήταν ένα από τα δημοφιλέστερα θέματα, παρουσιάζοντας μεγάλα ποσοστά κάλυψης σε όλες τις εφημερίδες. Το 80% των ειδήσεων της *Καθημερινής* πραγματεύεται πολιτικά γεγονότα. Αντίθετα, τα θέματα κοινωνικών κινημάτων – δικαιωμάτων, υγείας και ιστορίας – κουλτούρας δείχνουν να έχουν ελάχιστη απήχηση, με ποσοστά κάλυψης που δεν υπερβαίνουν το 6,66%. Ο τουρισμός είναι επίσης παραμελημένος, καθώς καλύφθηκε σε μέγιστο ποσοστό 3,33% μόνο από την *Καθημερινή* και το *Έθνος*. Τα περιβαλλοντικά θέματα δείχνουν να έχουν τη μικρότερη κάλυψη, με μεγαλύτερο ποσοστό το 3,33% των *Νέων* και μηδενικά ποσοστά στις υπόλοιπες εφημερίδες. Η κατηγορία “Άνθρωποι” παρουσίασε μέτρια προς μικρή κάλυψη, με πρωταγωνιστή τα *Νέα* (20%). Από την άλλη μεριά, η κατηγορία που καλύφθηκε περισσότερο από όλες με αρκετά μεγάλη διαφορά είναι οι *διεθνείς σχέσεις*. Το μικρότερο ποσοστό που καταγράφηκε στην κατηγορία ανήκει στα *Νέα*, υπερβαίνοντας το 40%, ενώ το υψηλότερο υπερβαίνει το 86% και ανήκει στην *Καθημερινή*. Τα στρατιωτικά και πολεμικά θέματα γνώρισαν μερική κάλυψη, με μεγαλύτερο μερίδιο κάλυψης να παρατηρείται στην *Καθημερινή*. Ακόμα, όπως ήταν φυσικό, η *Ημερησία* παρουσίασε σημαντικά μεγαλύτερη προτίμηση για οικονομικά και εμπορικά θέματα σε σχέση με τις άλλες εφημερίδες (73,33%). Τέλος, στην *Εικόνα 3* φαίνεται ποσοτικοποιημένος ο μέσος όρος της συνολικής κάλυψη κάθε θέματος από όλες τις εφημερίδες μαζί:

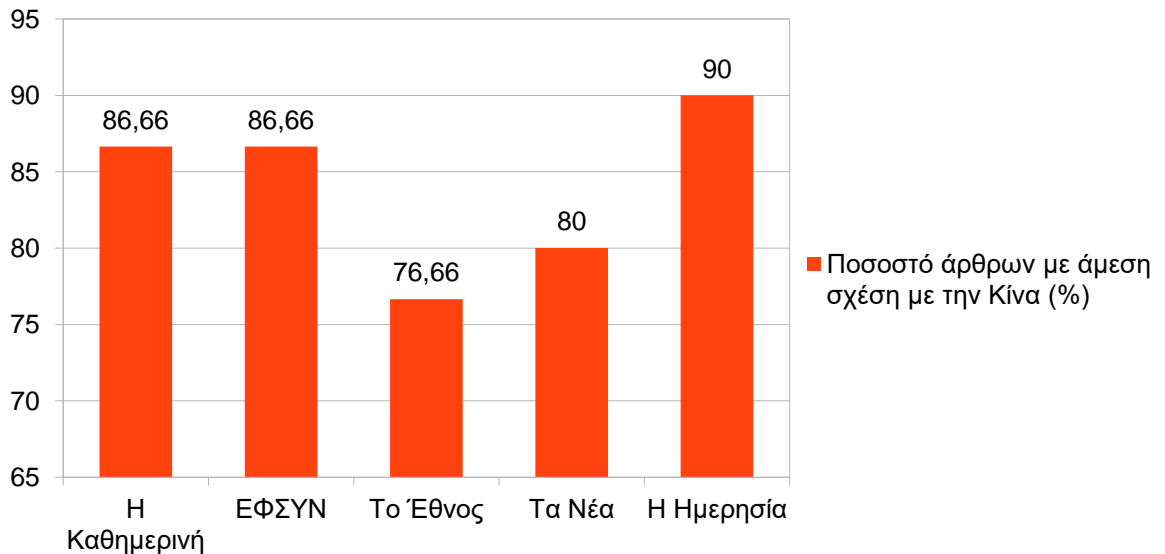

Εικόνα 3. Μέσος όρος κάλυψης θεμάτων

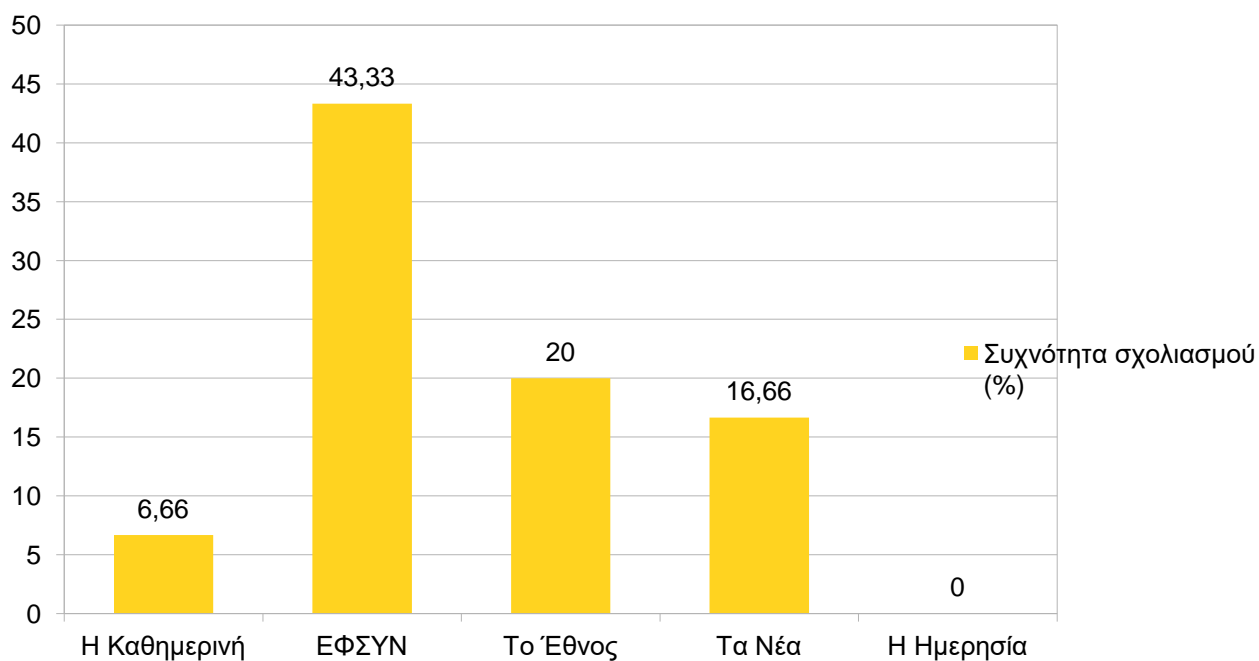
Τα μεγαλύτερα ποσοστά πιθανής πρόκλησης αίσθησης επερχόμενου κινδύνου στον αναγνώστη έφτασαν το 16,66% με την *Ημερησία*. Τα μικρότερα ποσοστά κατέχουν η *Καθημερινή* και το *Έθνος* με 6,66% (βλ. Εικόνα 4). Όλες οι εφημερίδες είχαν κατά κύριο λόγο άρθρα τα οποία σχετίζονταν άμεσα με την Κίνα (βλ. Εικόνα 5). Η *Ημερησία* παρουσίαζε τα υψηλότερα ποσοστά σχετικότητας (90%), παρόλα αυτά καμία εφημερίδα δεν παρουσίασε ποσοστό μικρότερο του 75%. Το 43,33% των άρθρων της *ΕΦΣΥΝ* παρουσιάζουν εμφανή σχολιασμό από τους συντάκτες, ενώ η *Ημερησία* δείχνει να αποφεύγει το σχολιασμό με τη μεγαλύτερη σχολαστικότητα.

Εικόνα 4. Πιθανότητα πρόκλησης αίσθησης επερχόμενου κινδύνου στον αναγνώστη

Εικόνα 5. Αμεσότητα του θέματος των άρθρων με την Κίνα

Εικόνα 6. Ποσοστά σχολιασμού από τους συντάκτες

Επομένως, οι πιο εμφανείς τάσεις που αποκαλύπτει η έρευνα είναι οι ακόλουθες:
 Αρχικά, γίνεται

προφανής η προτίμηση των εκπροσώπων του Τύπου για κάλυψη αρνητικών ή ουδέτερων ειδήσεων αλλά και ειδήσεων που καλύπτονται με αποστασιοποιημένο και αντικειμενικό ύφος. Γενικά αποφεύγεται η κάλυψη ειδήσεων θετικής φύσης ή κάλυψης που υποδηλώνει θετική προδιάθεση από τους συντάκτες. Ταυτόχρονα, τα άρθρα όλων των εφημερίδων τείνουν να παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά εμφανούς σχολιασμού από τους συντάκτες.

Ταυτόχρονα όμως και παρά την προτίμηση προβολής αρνητικών ειδήσεων σε σχέση με τις θετικές, παρατηρούνται μόνο μέτρια προς χαμηλά επίπεδα συμπερίληψης στοιχείων που έχουν ως σκοπό να προκαλέσουν αίσθηση επερχόμενης απειλής για τον αναγνώστη. Συνεπώς αντλείται το συμπέρασμα ότι, αν και οι εφημερίδες δίνουν έμφαση στις αρνητικές ειδήσεις και στην αρνητική κάλυψη θεμάτων σε σχέση με την Κίνα, δεν επιδιώκουν να προκαλέσουν άμεσες αντιδράσεις ανησυχίας στους αναγνώστες τους.

Τέλος, φαίνεται πως υπάρχει αφθονία κάλυψης στα θέματα της πολιτικής και των διεθνών σχέσεων. Αυτό πιθανόν να υποδηλώνει μεγαλύτερο ενδιαφέρον από το κοινό για την ανάγνωση των συγκεκριμένων θεμάτων, ή ίσως οφείλεται σε ζητήματα της επικαιρότητας. Από την άλλη μεριά, καμία εφημερίδα δε φαίνεται πρόθυμη να προωθήσει άρθρα που πραγματεύονται περιβαλλοντικά θέματα σε σχέση με την Κίνα. Ακόμα υπάρχει τάση παραγκωνισμού των θεμάτων υγείας και κουλτούρας-ιστορίας από τις περισσότερες εφημερίδες. Αναπάντεχη είναι και η απουσία κάλυψης θεμάτων κοινωνικών κινημάτων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων – έχοντας ως βιβλιογραφικό και ερευνητικό υπόβαθρο προηγούμενες έρευνες περιεχομένου, τα ανθρωπιστικά ζητήματα φαίνονταν να κατέχουν πρωταγωνιστική θέση στη μηντιακή κάλυψη της Κίνας από τη Δύση.

2.5. Περιορισμοί και δυσκολίες

Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας επιχειρήθηκε η όσο το δυνατόν πληρέστερη κάλυψη και αντικειμενική παρουσίαση του θέματος. Παρόλα αυτά η ίδια η φύση του αντικειμένου της έρευνας και το μέγεθος του προς εξέταση υλικού, σε συνδυασμό με μία σειρά άλλων παραγόντων, καθιστούν προφανές ότι η κάλυψη ενός τόσο ευρέως αντικειμένου στα πλαίσια μίας και μόνο πτυχιακής εργασίας είναι αδύνατη. Κατά τη διάρκεια της έρευνας προέκυψε μία σειρά αντικειμενικών προβλημάτων που έπρεπε να αντιμετωπιστούν και περιορισμών που οφείλουν να αναφερθούν.

Ένας από τους σημαντικότερους, αν όχι ο κύριος, περιορισμός της παρούσας έρευνας είναι φυσικά ο πεπερασμένος αριθμός άρθρων που ήταν δυνατό να μελετηθούν μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα. Αναγκαστικά λοιπόν έπρεπε να γίνει ένας συμβιβασμός και να επιδιωχθεί η χρυσή τομή μεταξύ αφενός της επίτευξης ικανής ποσότητας μελετηθέντων άρθρων και αφετέρου της ποιότητας (χρόνου) που θα απαιτούσε η ενδελεχής μελέτη τους.

Δεύτερο περιορισμό αποτελεί ο άμεσος συσχετισμός και επηρεασμός των υπό μελέτη άρθρων με την τρέχουσα επικαιρότητα. Παρατηρήθηκε δηλαδή ότι συχνά σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια εμφανίζονταν παρόμοια, αν όχι ίδια άρθρα μεταξύ των εφημερίδων (φαινόμενο μερικού ή και ολικού “copy-paste”). Αυτό είναι ως ένα σημείο αναμενόμενο στα πλαίσια του σύγχρονου “on line” κόσμου, στον οποίο η επικαιρότητα μεταβάλλεται με ασύλληπτες ταχύτητες, ενώ το ευνοεί και η ίδια η φύση των σύγχρονων ΜΜΕ που καθιστούν ιδιαίτερα εύκολη και άκοπη την αντιγραφή μέρους ή και ολόκληρης της εργασίας τρίτων. Σε αυτό το πλαίσιο οι συντάκτες προσπαθούν να καλύψουν παρόμοια θέματα την ίδια χρονική στιγμή ή με το που βγαίνει η είδηση. Για να ξεπεραστεί το συγκεκριμένο εμπόδιο και να επιτευχθεί η σφαιρικότητα και διαχρονικότητα του αντικειμένου της έρευνας, θα έπρεπε αν συλλεχθεί τεράστιος όγκος άρθρων από μεγάλο χρονικό εύρος.

Επίσης οφείλουμε να τονίσουμε ότι όσο μεγάλο και αν είναι το δείγμα των άρθρων και των εκπροσώπων του Τύπου, δεν μπορεί να θεωρεί αντιπροσωπευτικό. Παρά την συνειδητή εκ μέρους της επιμελήτριας της εργασίας πρόθεση για συλλογή μεγάλου δείγματος άρθρων από διαφορετικά ΜΜΕ ώστε να υπάρχει πλουραλισμός,

ολοκληρωμένη κάλυψη και όσο το δυνατόν πιο σφαιρική εικόνα, θα ήταν παρακινδυνευμένο και όχι επιστημονικά ορθό να θεωρήσουμε ότι τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να γενικευτούν και να προβληθούν σε ένα ευρύ χρονικό ορίζοντα. Υπό αυτό το πρίσμα, είναι ορθότερο τα αποτελέσματα της έρευνας να θεωρηθούν έγκυρα πάντα και αποκλειστικά σε σχέση με τη χρονική περίοδο και τους εκπροσώπους Τύπου που ερευνήθηκαν.

Τέλος, όπως σχεδόν πάντα συμβαίνει σε έρευνες πολιτικο/κοινωνικο/οικονομικής και όχι μόνο φύσης, θα πρέπει να τονίσουμε το δύσκολο χρέος του ερευνητή να προσπερνά τις προσωπικές του ιδεολογίες, θέσεις, απόψεις και προτιμήσεις σε όλα τα στάδια της έρευνας, προκειμένου να εξασφαλίζει (όσο είναι δυνατόν) την αντικειμενικότητα και αδιαβλητότητα των δεδομένων που συλλέγει, της μελέτης στην οποία τα υποβάλλει, και κατ' επέκταση και των συμπερασμάτων στα οποία καταλήγει.

2.6. Τελικά Συμπεράσματα

Κατά την τελική ανάλυση των συμπερασμάτων, τα αποτελέσματα της έρευνας μελετήθηκαν και αναλύθηκαν σε σύγκριση με τις αρχικές ερευνητικές υποθέσεις που σχηματίστηκαν κατόπιν της μελέτης της βιβλιογραφίας (βλ. σελ 20 παρούσας εργασίας). Με βάση τα ποσοτικά δεδομένα και αποτελέσματα της έρευνας, οι υποθέσεις επαληθεύθηκαν ή απορρίφθηκαν.

Η πρώτη ερευνητική υπόθεση αφορούσε το ύφος που θα χαρακτήριζε τις περισσότερες εφημερίδες με πολιτικό προσανατολισμό. Σύμφωνα με αυτή, το μεγαλύτερο μέρος των άρθρων των εφημερίδων αυτών θα απέφευγε να χρησιμοποιήσει ουδέτερο ύφος, δείχνοντας μεγαλύτερη προτίμηση για αρνητική είτε θετική κάλυψη – με βασικό κριτήριο τη συμβατότητα μεταξύ είδησης και πολιτικής τοποθέτησης του Μέσου. Οι εφημερίδες που τοποθετούνται εμφανώς με συμπάθεια σε συγκεκριμένους πολιτικούς χώρους είναι η *Καθημερινή* και η *Εφημερίδα των Συντακτών*. Τα αριθμητικά δεδομένα έδειξαν ότι και οι δύο εφημερίδες προτίμησαν την ουδέτερη κάλυψη κατά την περίοδο της διεξαγωγής της μελέτης. Τα ποσοστά ουδέτερης κάλυψης και των δύο εφημερίδων κατά μέσο όρο αγγίζουν το 84,9%. Τα ποσοστά αρνητικού ύφους δεν είναι ιδιαίτερα υψηλά, διατηρώντας ένα συνολικό μέσο όρο 13,33%. Η θετική κάλυψη είναι σχεδόν ανύπαρκτη – μόνο ένα άρθρο είχε θετικό ύφος, με το συνολικό μέσο όρο έτσι να φτάνει το 1,66%. Συνεπώς η πρώτη ερευνητική υπόθεση απορρίπτεται, καθώς οι

πολιτικοποιημένες εφημερίδες φαίνεται να δίνουν αρκετά μεγαλύτερη έμφαση στην παρουσίαση των ειδήσεων με ουδέτερο ύφος. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι ειδήσεις θετικού ύφους απουσιάζουν όχι μόνο από την *Καθημερινή*, αλλά και από την – αριστερή – *Εφημερίδα των Συντακτών*, ενώ τις περισσότερες θετικού ύφους ειδήσεις εμφανίζουν πιο κεντρώες εφημερίδες όπως τα *Νέα* και το *Έθνος*. Συνολικά, παρά την κυριαρχία της ουδέτερης αρθρογραφίας, οφείλεται να τονιστεί η έλλειψη ισορροπίας μεταξύ θετικού και αρνητικού ύφους ειδήσεων, με τις τελευταίες να είναι πολλαπλάσιες των πρώτων.

Στη συνέχεια ερευνήθηκε η υπόθεση ότι οι οικονομικές εφημερίδες θα εμφανίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά ουδετερότητας της κάλυψης αλλά και προτίμησης οικονομικών ειδήσεων. Όπως φαίνεται από τα αποτελέσματα (βλ. Εικόνα 1), η οικονομική εφημερίδα *Ημερησία* έρχεται δεύτερη σε βαθμό ουδετερότητας, υπολειπόμενη αρκετά της πρώτης *Καθημερινής*, αλλά έχοντας ένα όχι αμελητέο προβάδισμα σε σχέση με τις υπόλοιπες. Είναι ωστόσο η εφημερίδα που παρουσίασε τα μεγαλύτερα ποσοστά κάλυψης οικονομικών ειδήσεων. Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι ως προς το πρώτο σκέλος η υπόθεση δεν ισχύει εν μέρει, ενώ ως προς το δεύτερο επιβεβαιώνεται.

Όσον αφορά την τρίτη υπόθεση εργασίας, παρατηρήθηκε μία αντίφαση: όπως έχει προαναφερθεί (βλ. σελ . 20 παρούσας εργασίας), προηγούμενες έρευνες πάνω στη μηντιακή κάλυψη της Κίνας από τη Δύση καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα δυτικά μέσα πολλές φορές τείνουν να εστιάζουν σε θέματα καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, καθώς και σε εσωτερικές κρίσεις και κοινωνικές διαδηλώσεις, υπερπροβάλλοντάς τα. Παρόλα αυτά, και σε αντίθεση με τα ευρήματα της διεθνούς βιβλιογραφίας, η παρούσα έρευνα δεν επαληθεύει τα συμπεράσματα αυτά όσον αφορά τους μελετηθέντες εκπροσώπους των ελληνικών ΜΜΕ. Με βάση τα στοιχεία που συνελέγησαν, φάνηκε ότι τα συγκεκριμένα θέματα κατατάσσονται πολύ χαμηλά στην κλίμακα της κάλυψης (βλ. Εικόνα 3). Συγκεκριμένα, οι εφημερίδες αφιέρωσαν μόλις το 3,99% της αρθρογραφίας τους κατά μέσο όρο στην κάλυψη θεμάτων που σχετίζονταν με κοινωνικά κινήματα ή ανθρώπινα δικαιώματα, μη επαληθεύοντας έτσι και την τρίτη ερευνητική υπόθεση.

Η τέταρτη και τελευταία ερευνητική υπόθεση, εδρασμένη επίσης σε παρατηρήσεις προηγούμενων διεθνών ερευνών, αφορά τη συνολική κάλυψη της Κίνας, η οποία θα

όφειλε να είναι ως επί το πλείστον αρνητική. Ο μέσος όρος του ποσοστού αρνητικής κάλυψης των ΜΜΕ που μελετήθηκαν αγγίζει το 16,66%. Αντιθέτως, το συνολικό ποσοστό ουδέτερης κάλυψης φτάνει το 79,3%. Επομένως, και πάντα με βάση το δείγμα ελέγχου, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι υπάρχει μία γενική τάση των εκπροσώπων του ελληνικού Τύπου για ουδέτερη κάλυψη της Κίνας, παρά για αρνητική, χωρίς να δύναται να αγνοηθεί η σχεδόν πλήρης απροθυμία θετικής κάλυψης.

Κλείνοντας την παρούσα εργασία, θα μπορούσε να θεωρηθεί μεγάλη παράλειψη να μην αναφέρουμε δύο τελευταία συμπεράσματα – ερωτήματα που προκύπτουν αβίαστα από τη μελέτη των παραπάνω:

Αρχικά, με δεδομένη την απόρριψη των τριών από τις αρχικές ερευνητικές υποθέσεις και την εν μέρει μόνο αποδοχή της τέταρτης, είναι εμφανές ότι υπάρχει αισθητή αναντιστοιχία μεταξύ των συμπερασμάτων της διεθνούς βιβλιογραφίας και αυτών της παρούσας έρευνας. Τα ελληνικά μέσα που ερευνήθηκαν έδειχναν προτίμηση για ουδέτερη κάλυψη της Κίνας, έτειναν προς αποφυγή των αρνητικών ειδήσεων (σε σχέση με τα αντίστοιχα δυτικά μέσα) και δεν έδιναν βάρος σε θέματα που διεθνώς κυριαρχούν στη δυτική κάλυψη της Κίνας. Στα πλαίσια της προώθησης της περαιτέρω μελέτης επί του θέματος, μπορούν να παρουσιαστούν εν συντομία δύο πιθανές υποθέσεις ως προς τους παράγοντες που μπορεί να οδηγούν στην αναντιστοιχία αυτή:

Η πρώτη υπόθεση είναι ότι οι διεθνείς έρευνες που μελετήθηκαν στο πρώτο μέρος της εργασίας δεν παρουσιάζουν έγκυρα στοιχεία, είτε διότι αποτελούν μελέτες περίπτωσης οι οποίες δεν μπορούν να γενικευτούν, είτε επειδή τα στοιχεία που συνελέγησαν απαιτούν περαιτέρω ανάλυση, είτε επειδή οι έρευνες δεν είναι επικαιροποιημένες και αδυνατούν να ανταποκριθούν με ακρίβεια στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Η δεύτερη υπόθεση είναι ότι το ελληνικό παράδειγμα διαφέρει σε αρκετά μεγάλο βαθμό από το δυτικό και τα συμπεράσματα του τελευταίου δεν πρέπει να συσχετίζονται με το πρώτο. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδοθεί στις διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες μεταξύ της Ελλάδας σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες ή στις ιδιαίτερες, σε σχέση με τις υπόλοιπες δυτικές χώρες, διεθνείς σχέσεις με την

Κίνα (έλλειψη πολιτικής και οικονομικής ανταγωνιστικότητας, εμπορικές σχέσεις και συμφωνίες).

Σε κάθε περίπτωση, η περαιτέρω προσπάθεια για επεξήγηση του φαινομένου αυτού στην παρούσα εργασία θα ήταν παρακινδυνευμένη καθώς ξεφεύγει από τα πλαίσια της έρευνάς της. Η αναντιστοιχία στην κάλυψη της Κίνας μεταξύ ελληνικών και δυτικών μέσων, όπως και άλλα αξιοσημείωτα φαινόμενα που προέκυψαν μέσα από την παρούσα έρευνα (π.χ. η έλλειψη ισορροπίας μεταξύ θετικής και αρνητικής κάλυψης αλλά και θετικής και αρνητικής φύσης των ειδήσεων στον ελληνικό Τύπο) εγείρουν απορίες και χρήζουν περαιτέρω μελλοντικής ανάλυσης.

Τέλος, με βάση τη μελέτη της καταγραφής της Κίνας ιστορικά από τη Δύση καθώς και τη μελέτη της ελληνικής αρθρογραφίας μπορούν να συνταχθούν ορισμένες υποθέσεις για την κάλυψη της Κίνας στο άμεσο μέλλον: όπως υποδεικνύουν τα συμπεράσματα του πρώτου μέρους της έρευνας, η μηντιακή απεικόνιση της Κίνας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις παγκόσμιες συνθήκες και τις διεθνείς σχέσεις την εκάστοτε χρονική στιγμή. Επομένως, παρατηρώντας τις επικρατούσες παγκόσμιες τάσεις της σύγχρονης πραγματικότητας όπως αυτές φάνηκαν από τη μελέτη της ελληνικής αρθρογραφίας (αντιπαλότητα Δύσης – Κίνας σε πολιτικά και διεθνή ζητήματα, έντονος εμπορικός ανταγωνισμός), μπορούμε να υποθέσουμε ότι η κάλυψη της Κίνας τόσο από τα δυτικά όσο και από τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης δεν επρόκειτο να βελτιωθεί στο άμεσο μέλλον. Παρόλα αυτά, σχετικά απίθανη είναι και η αύξηση της αρνητικής κάλυψης όσον αφορά τα ελληνικά μέσα, πλην της περίπτωσης που οι πολιτικές ή οικονομικές σχέσεις γνωρίσουν ξαφνική επιδείνωση. Η μελλοντική ή σε μεγαλύτερο βάθος ανάλυση της απεικόνισης της Κίνας από τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης αποτελεί εξαιρετικά ενδιαφέρον αντικείμενο που αξίζει να αποτελέσει το κύριο θέμα επόμενων ερευνών.

Πηγές

Ξενόγλωσση

- Cao, Q. (2014). China Under Western Gaze: Representing China In The British Television Documentaries 1980-2000. In *Google Books*. World Scientific.
- Chan, H., C., (χ.η.) Portrayal of China’s Rise in British Newspapers: A ‘Clash of the West with the Rest’?. University of Essex.
- Espinet, G., P., (2014). Seeing the Other: the Depiction of China in British Documentary Films. *JOMEC Journal*, 6, 1-12.
- French, P. (2018, March 22). The Yellow Peril: Dr Fu Manchu and the Rise of Chinaphobia review – the factors that shaped our fear of China.*The Guardian*. Ανακτήθηκε στις 4 Μαΐου 2024 από το σύνδεσμο: <https://www.theguardian.com/books/2014/oct/20/yellow-peril-fu-manchu-rise-chinaphobia-review-factors-fear-china>
- Krolkowski, A. (2017). [Review of *China’s International Relations and Harmonious World: Time, Space and Multiplicity in World Politics*, by A. H. NORDIN]. *Cooperation and Conflict*, 52(3), 446–448. Ανακτήθηκε από το σύνδεσμο: <https://www.jstor.org/stable/48512958>
- Latham, K. (2009). Media, the Olympics and the search for the “Real China.”*The China Quarterly*, 197, 25–43. <https://doi.org/10.1017/s0305741009000022>
- Long, Y. (2022). Translation as Representation: Western Imagination of China from the Eighteenth Century to the Present.*TranscUlturAl a Journal of Translation and Cultural Studies*, 14(1), 21–36. <https://doi.org/10.21992/tc29565>
- Martínez-Robles, D. (2008). The Western Representation of Modern China: Orientalism, Culturalism and Historiographical Criticism. *Digitium*, 0(10). <https://doi.org/10.7238/d.v0i10.511>
- Pan, C. (2012). Knowledge, Desire and Power in Global Politics: Western Representations of China’s Rise. In *Google Books*. Edward Elgar Publishing.
- Shi-xu. (2007). Discourse as Cultural Struggle. In *Google Books*. Hong Kong University Press.

- Sparks, C., (2010) Coverage of China in the UK national press, *Chinese Journal of Communication*, 3:3, 347-365, DOI: 10.1080/17544750.2010.499637
- Sun, X., & Cheung, Y., L., (2022) Portrayal of China in Online News Headlines: A Framing and Syntactic Analysis, *Journalism Studies*, 23:16, 2015-2037, DOI: 10.1080/1461670X.2022.2138946
- *The travels of Marco Polo, the Venetian: the translation of Marsden revised, with a selection of his notes* (1854). Λονδίνο: University of Virginia. Ανακτήθηκε από το https://books.google.gr/books?id=AzqgqnlGpGEC&pg=PA258&hl=el&source=gb_s_toc_r&cad=2#v=onepage&q=XLI&f=false . Τελευταία επίσκεψη στις 31 Αυγούστου 2024.
- Wang, H. (2018). *Discursive and cultural representation of China in American Mainstream newspapers: A Critical perspective*. Ανακτήθηκε στις 2 Απριλίου 2024 από το σύνδεσμο: <https://theses.whiterose.ac.uk/20707/>
- Western contact with China began long before Marco Polo, experts say. (12 Οκτωβρίου 2016). *BBC News*. Ανακτήθηκε στις 2 Απριλίου 2024 από το σύνδεσμο: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-37624943>
- Willnat, L., & Luo, Y., (2011). Watching the dragon: global television news about China, *Chinese Journal of Communication*, 4:3, 255-273, DOI: 10.1080/17544750.2011.594552
- Willnat, L., & Metzgar, E., T., (2012). American Perceptions of China and the Chinese: Do The Media Matter?. Στο 65ο Annual Meeting of the World Association for Public Opinion Research. Hong Kong.
- Yang, Y., E, & Liu, X., (2012) The ‘China Threat’ through the Lens of US Print Media: 1992–2006, *Journal of Contemporary China*, 21:76, 695-711, DOI: 10.1080/10670564.2012.666838

Ελληνική

- Παπαγεωργίου, Γ., (χ.η.) Ποσοτική Έρευνα. Ανακτήθηκε στις 25 Σεπτεμβρίου 2024 από το σύνδεσμο: https://sociology.soc.uoc.gr/pegasoc/wp-content/uploads/2014/10/Microsoft-Word-Papageorgiou_DEIGMATOLHPTIKH.pdf